

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYAL DIŞLANMA
DÜZEYLERİ İLE KÜLTÜRLEŞME STRESLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE
PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK DÜZEYLERİNİN ARACILIK ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS

Betül TAŞ

OCAK-2025
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SOSYAL HİZMET YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYAL DIŞLANMA
DÜZEYLERİ İLE KÜLTÜRLEŞME STRESLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE
PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK DÜZEYLERİNİN ARACILIK ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

**INVESTIGATION OF THE MEDIATION EFFECT OF PSYCHOLOGICAL
RESILIENCE LEVELS ON THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL
EXCLUSION LEVELS AND CULTURALIZATION STRESSES OF SYRIAN
REFUGEES LIVING IN TURKEY**

YÜKSEK LİSANS

Betül TAŞ

**OCAK-2025
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SOSYAL HİZMET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYAL DIŞLANMA
DÜZEYLERİ İLE KÜLTÜRLEŞME STRESLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE
PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK DÜZEYLERİNİN ARACILIK ETKİSİNİN
İNCELENMESİ
INVESTIGATION OF THE MEDIATION EFFECT OF PSYCHOLOGICAL
RESILIENCE LEVELS ON THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL
EXCLUSION LEVELS AND CULTURALIZATION STRESSES OF SYRIAN
REFUGEES LIVING IN TURKEY**

YÜKSEK LİSANS

Betül TAŞ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gülin YAZICI ÇELEBİ

**OCAK-2025
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Sosyal Dışlanma Düzeyleri İle Kültürleşme Stresleri Arasındaki İlişkide Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Aracılık Etkisinin İncelenmesi**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

28/01/2025

.....
Betül TAŞ

TEŞEKKÜR

Yıllar boyunca ciddi bir emek ve özveri ile hazırladığım tezimi bitirmenin heyecanını ve gururunu yaşıyorum. Yüksek lisans sürecime ve tez yazım aşamasına başlamama teşvik eden, yüreklendiren Sevgili arkadaşım Pınar AÇIKGÖZ'e öncelikle teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecimde yanımda olan ve emeklerinin karşılığını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim, hayatım boyunca sevgiyle seslenmemi sağlayan annem Nazlı TAŞ'a, babam İbrahim TAŞ'a, beni yalnız bırakmayan iyi ki hayatımda olan sevgili abim Süleyman Kasım TAŞ ve ailesine sonsuz teşekkür ederim.

Tez yazım sürecimde sabırla bana katlanan arkadaşlarım Gamze ÖKTEM, Biray OKUR'a teşekkür ederim. İl dışında olduğum süreçte her zaman Üniversite ile ilgili iletişim de desteğini esirgemeyen Sümeyye TERZİ TALİP arkadaşşıma da ayrıca teşekkür ederim.

Çalışmam da ölçeklerinin kullanmama izin veren sayın hocalarıma, çalışmamı uygulama sürecinde desteklerinin esirgemeyen öğretmen arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmamda bana yön gösteren, beni destekleyenleyen ve emek veren bu süreçte benimle sabırla ilgilenen tez danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Gülin YAZICI ÇELEBİ hocama sonsuz teşekkür ederim.

Betül TAŞ
GÜMÜŞHANE – 2025

ÖZET

Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin sosyal dışlanma düzeyleri ve kültürleşme stresleri arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlık düzeyler aracı etkisinin değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama deseni kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini ülkemizde İstanbul ilinde yaşayan tüm Suriyeli mülteciler oluştururken, örneklem grubunu ise Mayıs 2024 tarihi itibarıyla toplam 250 (141 kadın, 109 erkek) mülteci oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği”, “Kültürleşme Stresi Ölçeği” ve “Sosyal Dışlanma Ölçeği” olmak üzere toplam dört ayrı veri toplama aracı kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından elde edilen anket verileri Excel uygulamasına aktarıldıktan sonra IBM SPSS 22 Paket İstatistik programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada verilerin normal dağılıma uyum sağladığı belirlenmiştir ve betimsel istatistik (frekans), tek yönlü varyans analizi, bağımsız örneklem için t testi ve korelasyon analizleri ile hipotezler test edilmiştir. Verilerin analizine göre; katılımcıların psikolojik sağlamlık, kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu; katılımcıların psikolojik sağlamlık, kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği; kültürleşme stresi düzeylerinin medeni durum ve eğitim durumuna göre anlamlı farklılaştığı; çalışma durumlarının Kültürleşme Stresi ve Sosyal Dışlanma düzeylerinin üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olduğu; katılımcıların psikolojik sağlamlık, sosyal dışlanma ve kültürleşme stresleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çalışmada son olarak psikolojik sağlamlığın aracılık rolünün bağımlı değişken kültürleşme stresi olduğunda anlamlı hale geldiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürleşme stresi, Mülteci, Psikolojik sağlamlık, Sosyal dışlanma

SUMMARY

In this study, which aims to evaluate the mediating effect of psychological resilience levels on the relationship between social exclusion levels and acculturation stress of Syrian refugees living in Turkey, scanning design, which is one of the quantitative research methods, was used. While the universe of the research consists of all Syrian refugees living in the province of Istanbul in our country, the sample group consists of a total of 250 refugees (141 female, 109 male) as of May 2024. A total of four separate data collection tools, namely “Personal Information Form”, “Brief Psychological Resilience Scale”, “Acculturation Stress Scale” and “Social Exclusion Scale”, were used by the researcher as data collection tools. The survey data obtained by the researcher were transferred to the Excel application and analyzed using the IBM SPSS 22 Statistical Package program. It was determined that the data were normally distributed in the study and the hypotheses were tested using descriptive statistics (frequency), one-way analysis of variance, t test for independent samples and correlation analyzes. According to the analysis of the data; It was determined that the participants' psychological resilience, acculturation stress and social exclusion levels were above the average; the participants' psychological resilience, acculturation stress and social exclusion levels differed significantly according to gender; the acculturation stress levels differed significantly according to marital status and educational status; their employment status caused a significant difference on the levels of Acculturation Stress and Social Exclusion; and there was a significant and positive relationship between the participants' psychological resilience, social exclusion and acculturation stress. Finally, it was observed in the study that the mediating role of psychological resilience became significant when the dependent variable was acculturation stress.

Keywords: Acculturation stress, Refugee, Psychological resilience, Social exclusion

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XI
EKLER DİZİNİ.....	XII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	XIII
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	3
1.2. Araştırmanın Önemi.....	3
1.3. Araştırmanın Kapsamı	5
1.4. Araştırmanın Hedefleri.....	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Göç	6
2.1.1. Göçün Nedenleri	8
2.1.2. Göçün Etkileri	11
2.1.3. Türkiye’de Göç	13
2.1.4. Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin Durumu	14
2.2. Sosyal Dışlanma.....	15
2.2.1. Sosyal Dışlanma Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	15
2.2.2. Sosyal Dışlanmanın Nedenleri.....	16
2.2.3. Sosyal Dışlanmanın Ölçümü.....	17
2.3. Kültürleşme Stresi.....	18
2.3.1. Kültürleşme Stresiyle Başa Çıkma.....	18
2.4. Psikolojik Sağlamlık	20
2.4.1. Psikolojik Sağlamlığın Kuramsal Temelleri	20
2.4.2. Psikolojik Sağlamlığın Tarihsel Gelişimi	21
2.4.3. Psikolojik Sağlamlığın Risk Faktörleri	22
2.4.4. Psikolojik Sağlamlıkla İlgili Koruyucu Faktörler	23

3. YÖNTEM.....	25
3.1. Araştırmanın Deseni	25
3.2. Evren ve Örneklem	25
3.3. Veri Toplama Araçları	26
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	26
3.3.2. Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	27
3.3.3. Kültürleşme Stresi Ölçeği	27
3.3.4. Sosyal Dışlanma Ölçeği	27
3.4. Verilerin Analizi	27
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	29
4.1. Betimsel İstatistik Sonuçları	29
4.2. Doğrulayıcı Faktör Analizleri	29
4.3. İlişki Analizleri	34
4.4. Fark Analizleri	35
4.5. Tartışma	39
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	46
5.1. Sonuç	46
5.2. Öneriler	47
KAYNAKÇA	48
EKLER	59
ETİK KURUL KARARI	65
ÖZGEÇMİŞ	66

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri	26
Tablo 2. Katılımcıların ölçek yanıt ortalamaları	29
Tablo 3. Psikolojik Sağlamlık Ölçeği Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Yeterlilik Ölçümü ve Bartlett's Küresellik testi.....	29
Tablo 4. Psikolojik sağlamlık ölçeği faktör analizi sonuçları	30
Tablo 5. Psikolojik sağlamlık ölçeği doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleri.....	30
Tablo 6. Kültürleşme stresi ölçeği Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) yeterlilik ölçümü ve Bartlett's küresellik testi	30
Tablo 7. Kültürleşme stresi ölçeği faktör analizi sonuçları.....	31
Tablo 8. Kültürleşme stresi ölçeği doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleri	32
Tablo 9. Sosyal dışlanma ölçeği Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) yeterlilik ölçümü ve bartlett's küresellik testi	32
Tablo 10. Sosyal dışlanma ölçeği faktör analizi sonuçları.....	33
Tablo 11. Kültürleşme stresi ölçeği doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleri	34
Tablo 12. Ölçekler Arasındaki İlişkiler.....	34
Tablo 13. Psikolojik sağlamlığın sosyal dışlanma ve kültürleşme stresi arasındaki aracı rolü	35
Tablo 14. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin cinsiyete göre değişimi	36
Tablo 15. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin medeni duruma göre değişimi	36
Tablo 16. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin dil kullanımına göre değişimi	37
Tablo 17. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin eğitim durumuna göre değişimi	37
Tablo 18. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin çalışma durumuna göre değişimi	38
Tablo 19. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin ikamet birimine göre değişimi	39

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Araştırma modeli	25
Şekil 2. Psikolojik sağlamlığın aracı rolü	35

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Etik Kurul Onay Formu	Error! Bookmark not defined.
Ek 2. Kişisel Bilgi Formu	59
Ek 3. Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği.....	60
Ek 4. Kültürleşme Stresi Ölçeği.....	61
Ek 5. Sosyal Dışlanma Ölçeği.....	63

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bk. / bk. : Bakınız

1. GİRİŞ

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş, Orta Doğu’da büyük bir insani kriz ve istikrarsızlığa neden olmuş, on yılı aşkın süredir devam eden bu çatışma, milyonlarca insanın hayatını alt üst etmiş, çok sayıda insanı evlerinden ve ülkelerinden kaçmak zorunda bırakmıştır. Suriye’de yaşanan bu olumsuzluklarla birlikte komşu ülkelere ve özellikle Türkiye’ye göç şeklinde yansımalar olmuştur (Akın ve Bozbaş, 2020). Coğrafi yakınlığı ve kültürel bağları nedeniyle Suriyeli mültecilerin en çok sığındığı ülkelerden birisi olan Türkiye’de 2024 yılı itibarıyla sayı 3,6 milyona yaklaşmıştır. Bu yoğun mülteci hareketi, Türkiye’nin demografik yapısını, ekonomi, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi birçok kamu hizmetini önemli ölçüde etkilemiştir (UNHCR, 2024).

Mültecilik; meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye verilen statüdür (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013:madde 61). Mültecilik statüsü yukarıda sıralanan belirli nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanları kapsamaktadır. Bu nedenler arasında genellikle savaş, zulüm, doğal afetler veya insan hakları ihlalleri gibi yaşamı tehlikeye atan durumlar yer almaktadır. Mülteciler, kendi ülkelerindeki koruma ve güvenliklerini sağlayamadıkları için başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunmaktadırlar. Türkiye, son yıllarda Suriye’deki iç savaş nedeniyle büyük bir mülteci akınıyla karşı karşıya kalmıştır. Türkiye, mültecilere insani yardım ve koruma sağlama konusunda uluslararası toplumun dikkatini çeken bir ülke haline gelmiştir (Şimşek, 2019).

Mülteciler, yerinden edilmiş kişiler olarak yeni bir ortamda hayatta kalma mücadelesi verirken birçok zorlukla karşı karşıya kalırlar ve bunlardan birisi de bulundukları ülkelerde sıklıkla karşılaştıkları sosyal dışlanmadır. Sosyal dışlanma Duffy (1995)’e göre; siyasal, kültürel, toplumsal ve ekonomik yaşama katılımında etkili bir şekilde yetersizlik hâli ve toplumun eksen noktasına yabancı kalma ve bu noktadan giderek uzaklaşma şeklinde tanımlanmaktadır. Türkiye’ye gelen Suriyeli mülteciler de çoğunlukla kamp dışında yaşadıkları için Türk sosyal yaşamına entegre olmaya çalışmışlar ancak bir dışlanma gerçeğiyle karşı karşıya kalabilmişlerdir. Kamp dışına

taşıyan yaşamın en büyük sebeplerinden biri kampta kalma sürelerinin beklenilenden fazla uzun sürmesidir. Bu yüzden Suriyeli mülteciler kamptaki izole hayatlarından sıyrılıp kendilerine Türkiye’de bir hayat kurmak için kamplardan ayrılmaya başlamışlardır. Kampların mevcut kuralları, muhafazakâr yaşam tarzlarına uygun olmayışı ve kamp dışında yasal olmasa dahi bir iş bulup çalışma ihtimalinin olması, Suriyeli mültecilerin kamplardan ayrılarak Türkiye’nin çeşitli illerine yayılmasında etkili olan diğer motivasyonlar olarak sayılabilir. Gittikleri illerde Suriyelilerin sayısının gün geçtikçe artması yerel halkta çeşitli sebeplerle rahatsızlıklara yol açmış ve Suriyelilere yönelik olumsuz algı ve tutumlar artmaya ve bunun sonucunda sosyal dışlanma mekanizmaları devreye girmeye başlamıştır. Suriyeli mültecilerin göç sonucunda karşılaştıkları sosyal dışlanma; ekonomik, kültürel, mekânsal ve sosyal hizmetlerden faydalanma konusunda çok boyutlu olarak hayatlarına etki etmektedir. Bu anlamda gündelik yaşamda toplum içerisindeki farklılık ve ötekileştirilmenin arttığı gözlemlenebilmektedir.

Mültecilerin toplum içerisine karışmasıyla birlikte ortaya içine girilen topluma uyum sağlama noktasında endişeler ortaya çıkmaktadır ve kültürleşme olgusu karşımıza çıkmaktadır. Kültürleşme, bir bireyin ya da grubun, farklı bir kültürle sürekli ve doğrudan temas sonucunda o kültürün unsurlarını benimsemesi ve kendi kültürünü bu yeni unsurlarla harmanlaması sürecidir. Bu süreç, genellikle göç, mültecilik, savaş veya uluslararası ilişkiler gibi sebeplerle bir kültürden diğerine geçiş yapmak zorunda kalan bireyler veya topluluklar arasında görülmektedir (Berry, 2006). Kültürleşme stresi; ev sahibi toplumun büyüklüğü, kültürlenme grubunun türü, kültürleşme yöntemleri, bireyin demografik-sosyal özellikler ve bireyin psikolojik özellikleri olarak beş etkenden oluşmaktadır (Berry ve ark., 1987). Kültüre uyum sağlama sürecinde meydana gelen kültürleşme stresinde algılanan seviye her iki kültür arasındaki benzerlik ve farklılıklara göre değişmektedir (Cura ve Işık, 2016). Farklı kültürlerle etkileşime girildiğinde bireyin kendi bildikleri ile yeni toplumda çelişki yaşamaya başladığı zaman kültürleşme stresi yaşanmaktadır (Alkış, 2014). Ülke değiştiren kişilerin başlangıçta psikolojik olarak zorlanması doğaldır, bu zorlanma çevresel ve bireysel faktörler neticesinde artabilmekte ya da azalabilmektedir. Kültürleşme stresi ile ilgili, kültürlenme süreci ile ilgili bilgilendirme, plan-program geliştirme ve sosyal destek gibi çalışmalar ile riskli olan bu sürecin yumuşatılabileceği düşünülmektedir (Sam ve Berry, 1995). Aksi durumda fizyolojik ve psikolojik bazı sıkıntılar meydana gelebilmektedir. Suriyeli mülteci bireylerin yaşadığı sosyal dışlanma stresi ve kültürleşme stresi ile başa çıkma mekanizmalarında psikolojik sağlamlık fark oluşturmaktadır. Psikolojik sağlamlık,

bireylerin stresli, zorlayıcı veya travmatik yaşam olayları karşısında dayanıklılık gösterme, bu durumlarla başa çıkma ve kendilerini toparlama kapasitesini ifade eden bir kavramdır. Psikolojik sağlamlık bir kişilik özelliğini, süreç ve sonuç ele alarak incelenmesi gereken bir bütünü içermektedir (Vella ve Pai, 2019).

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin sosyal dışlanma düzeyleri ve kültürleşme stresleri arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlık düzeyinin aracı etkisinin incelenmesi olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bireylerin kültürleşme süreçleri incelenirken öncelikle bireylerin nereden geldikleri ve geldikleri toplumun özellikleri incelenmelidir. Eğer yerleşilen toplumla bireyin köken toplumunda edindiği kültürel özellikler uyuşmazsa, kültürel mesafe artar ve bireyi kültüre uyum sağlama sürecinde olumsuz etkiler. Çünkü kendi kültürüyle yerleştiği kültür arasındaki mesafeyi aşması zor olur ve birey çelişkiler yaşar. Kültürleşme stratejisinde etkili olan bireysel faktörler sadece yaş, eğitim, cinsiyet, meslek ve ülkeyi terk etme sebepleri değil, daha karmaşık ve fazladır. Bununla beraber yeni bir toplumun içinde bulunarak kültürel farklılıkların yaşattığı kaygılarla gerek sosyal gerek psikolojik alanlarda kültürlenme kaygısı ortaya çıkmaktadır. Bireyler hayatları boyunca farklı kültürel ortamlara sürekli olarak dâhil oldukları için bu değişim süreci sürekli olarak yaşanmaya devam edecektir. Psikolojik sağlamlıktan söz edilebilmesi için olumsuz etkenlerden arınarak olumlu sonuçların varlığını da gözlemlemek gerekmektedir. Olumlu sonuçları kişinin sorunların üstesinden gelmekteki yeterliliği, başarıyla tamamladığı gelişimsel süreçler olarak ifade edilebilmektedir. Çünkü olumlu sonuçlar, olumlu uyumu yansıtmaktadır. Olumlu sonuçlar ise birey ve çevre etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Psikolojik dayanıklılık birçok risk ve koruyucu faktörü bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle kişinin yaşadığı olumsuz yaşamla, sahip olduğu koruyucu faktörlerle iyi başa çıktığı ancak bu faktörlerin yeterli olmadığı bir durumda psikolojik dayanıklılığı yüksek bir kişinin bile zorluk yaşayabilme olasılığı bulunmaktadır.

Uzun yıllardan beri uzmanlar geriye dönük araştırma yöntemlerini kullanarak bir takım davranışsal ve duygusal problemler yaşayan insanları inceleyerek kişileri bu sonuçlara ulaştıran olumsuz biyolojik ve psikolojik etkenlere odaklanma eğilimde bulunmuşlardır. Ancak yöntem aynı olumsuz etkenlere maruz kalıp başarılı bir şekilde

kurtulan kişileri incelemenin göz ardında tutulmasına sebep olmuştur. Daha sonraki zamanlarda yapılan boylamsal çalışmalar ile çocukluklarından yetişkinliklerine kadar incelenen bireyler sayesinde görülmüştür ki çocukluk çağında birçok strese maruz kalırsa da sadece az bir grup ciddi duygusal sıkıntılar ve kalıcı davranış problemleri geliştirmektedir.

Sosyal dışlanma ve kültürel ilişki incelenerek; bireyin içinde bulunduğu toplulukta gelişimsel görevleri tamamlaması, akademik olarak başarılı olması, olumlu sosyal ilişkiler geliştirmesi, psikopatoloji geliştirmemesi, kendine güvenli ve mutlu hissetmesi, iyilik halinin ve yaşam doyumunun yüksek olması, kurallara uyması ve suça karışmaması gibi durumlar olumlu sonuçlara örnek olarak sıralanabilmektedir.

Konuya ilişkin literatür tarandığında Suriyeli mültecilerde psikolojik sağlamlığın aracı rolünün incelendiği bir çalışma olmadığı görülmektedir ve bu da çalışmanın özgün yönünü ortaya çıkarmaktadır ve bu nedenle de çalışmanın Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin sosyal dışlanma düzeyleri ile kültürleşme stresleri arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın aracılık etkisini inceleyerek literatürdeki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Mevcut literatürde genellikle mültecilerin sosyal dışlanma deneyimleri, kültürleşme sürecinde yaşadıkları stres ve psikolojik sağlamlık faktörleri ayrı ayrı ele alınmıştır. Ancak bu değişkenlerin birbirleriyle olan etkileşimlerini anlamaya yönelik kapsamlı bir çalışma yoktur. Özellikle, psikolojik sağlamlığın kültürleşme stresini nasıl hafiflettiği veya sosyal dışlanma ile kültürleşme stresi arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediği konusunda yeterli ampirik veri bulunmamaktadır. Bu çalışma, bu eksikliği gidererek mültecilerin uyum süreçlerine yönelik daha bütüncül bir bakış açısı sunacaktır.

Bu çalışma farklı disiplinlerden araştırmacılar, politika yapıcılar, sivil toplum kuruluşları ve sosyal hizmet uzmanları için faydalı olabilecektir. Akademik alanda, göç, kültürleşme, psikoloji ve sosyal dışlanma üzerine çalışan araştırmacılar, elde edilen bulgular sayesinde mültecilerin karşılaştıkları psikososyal zorlukları daha iyi anlayabilir ve gelecekteki çalışmalarına daha sağlam bir teorik temel oluşturabilirler. Kamu kurumları ve politika yapıcılar açısından, mültecilerin kültürel uyum süreçlerini desteklemek, sosyal dışlanmayı azaltmak ve psikolojik sağlamlığı artırmaya yönelik daha etkili sosyal politikalar geliştirmek için bilimsel verilere dayalı öneriler sunulabilir. Sivil toplum kuruluşları ve sosyal hizmet uzmanları, mültecilere yönelik destek programları tasarlarlarken, psikolojik sağlamlığı artırmaya yönelik stratejiler geliştirebilir ve mültecilerin karşılaştıkları stres faktörlerini minimize etmeye yönelik müdahalelerde bulunabilirler.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

29 Nisan 2011’de Türkiye’ye doğru başlayan Suriyeli mültecilerin göç hareketi, dünya tarihindeki en büyük kitlesel nüfus hareketlerindendir (Altıok ve Tosun, 2020). Türkiye diğer komşu ülkelere göre Suriye’den en fazla mülteci kabul eden ülke olmuştur. Ülkemize çeşitli nedenlerle gelen Suriyeli mültecilerin kültürel anlamda, kendi ülkelerinde oluşturdıkları habituslarını sahip oldukları değer ve pratiklerini Türkiye’de de yaşamaya devam ettirmek istemektedirler. Fakat özellikle yerel halk ile ortak olarak paylaşılan kamusal alanlarda iki toplum arasında çeşitli problemlerin, dışlayıcı tutum ve davranışların somutlaştığı görülmektedir. Türkiye’de “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (2016)” ve “İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunmasına Dair Yönetmelik (2016)” gibi çeşitli yasa ve yönetmelikler çerçevesinde belirlenen çalışma koşullarına göre her iki halkın da birbirlerine ihtiyaç duydukları görülmektedir (Resmî Gazete, 2016). Bu durum ise sosyal dışlanmanın diğer birçok boyutu ile ilişkili olan ve onları besleyen ekonomik dışlanmayı beraberinde getirmektedir. Bu çerçeveden hareketle bu çalışmanın konusu, göç sonrasında temelde iki toplumun sahip olduğu farklı kültürel değer ve pratiklerine dayanan sosyal dışlanma olgusunu; demografik değişkenlerin farklı boyutlarıyla analiz etmektir.

1.4. Araştırmanın Hedefleri

Bu çalışma ile Türkiye’de önemli bir problem haline gelmiş olan mülteci krizinde sosyal hizmet açısından sosyal dışlanma ve kültürleşme streslerine olan yardım süreçlerinde izlenecek yolda dikkat edilmesi gereken faktörlerin açığa çıkarılması ve alanyazındaki mevcut boşluğun giderilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca konu başlığı itibariyle yapılacak olan gelecek çalışmalara da fikir oluşturulacağı tahmin edilmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç

Canlılar ile doğdukları ve yaşadıkları yer arasında yakın bir ilişki vardır. Canlılar arasında özel bir yere sahip olan insanın oluşumunda ve gelişmesinde ve insana ilişkin her şeyde sosyal çevre ve fiziksel çevre önemli rol oynamaktadır (Saharso, 2019). Bu nedenle göç kavramı da bireylerin fiziksel çevre ile kurdukları ilişkide psikolojik olarak mekânın toplumsal yapı ve ilişkiler üzerindeki etkisini değiştirmektedir. Göç, bireyin psikolojik durumu başta olmak üzere toplumla ilgili hemen hemen her şeyi etkileyen bir olgudur (Bratram ve ark., 2017). Ayrıca göç olgusu, uluslararası ilişkilerde, ekonomide, sosyolojide ve diğer alanlarda incelenen önemli bir konudur. Politika yapıcılar, göçü etkili bir şekilde yönetmek ve göçmenlerin haklarını korumak için çeşitli politikalar geliştirmektedirler. Bu bağlamda, göç olgusu sadece bireylerin değil, aynı zamanda toplumların ve devletlerin de üzerinde düşünmesi gereken önemli bir konudur (Çağlar, 2018).

Göç kavramı, insanların bir yerden başka bir yere kalıcı veya geçici olarak taşınması anlamına gelir. Göç, genellikle ekonomik, sosyal, politik veya çevresel nedenlerle gerçekleşir. İnsanlar, daha iyi iş imkanları, eğitim olanakları, yaşam standartları veya güvenlik arayışı gibi sebeplerle göç edebilmektedirler (Çağlar, 2018). Göç, tarih boyunca insanlık için önemli bir olgu olmuştur. Özellikle sanayi devrimi ve sonrasında teknolojik gelişmelerin artmasıyla birlikte göç hareketleri daha da yaygın hale gelmiştir. Kentleşme süreci, köyden kente göçü artırmış; bu da kentsel alanlarda nüfus artışı, iş gücü ve kaynakların dağılımı gibi pek çok konuda etkili olmuştur (Hoerder, 2015).

Göç olgusu hem kaynak hem de hedef ülkeler için farklı dinamikleri içermektedir. Göçmenler, yeni yerleştikleri toplumlarda farklı kültürel ve sosyal yapılarla karşılaşabilirler. Bu durum, toplumsal uyum süreçlerini ve sosyal dengeyi etkileyebilmektedir. Aynı zamanda göç, kaynak ülkeler için iş gücü kaybına yol açabilirken, hedef ülkeler için ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır (Zafer, 2016). Göç hem göçmenler hem de bölge sakinleri için ekonomik yaşam için yeni koşullar yaratır. Bu koşullar ekonomiye dinamizm getirirken aynı zamanda yeni bir tahakküm ve sömürü ilişkisinin de önünü açar. Toplumsal yapılarda büyük çaplı değişikliklere veya erozyona neden olan göç, yeni sorun ve fırsatları da beraberinde getiren sınıf geçişlerini

hızlandırmaktadır (Tamer, 2020). Göçmenler için mülkün var olmaması, durumunun elzem olması, mülk sahibi olma isteği ve yer bulma çabası nedeniyle göçmenlerin risk alma düzeyi artmaktadır. Risk almanın artması ekonomik alanda çoğu zaman olumlu yansısı da siyasi ve sosyal alanda bazı olumsuzlukları da beraberinde getirir. Bunun temel sebepleri arasında sosyal uyum zorlukları, kültürel çatışmalar, siyasi gerilimler ve toplumsal kutuplaşma gibi faktörlerdir. Tarih boyunca mekânlar toplumsal ve siyasal çıkar gruplarının ve kimliklerin oluşmasında önemli bir etken olmuştur (Gemici ve Çatal, 2019). Mekân din, vatan, millet, devlet, etnik köken, kabile, kabile ve aile gibi toplumsal ve siyasal birlik veya ayrılığın oluşmasında önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. Arazi koşullarına uyum sağlama yetenekleri ile bu tür yapıların hayatta kalması ve gelişmesi arasında doğrusal bir ilişki vardır. Bu bağlamda mekânsal koşullara uyum konusunda algılanan olumsuzlukların, toplumun en küçük yapı taşı olarak kabul edilen aile başta olmak üzere siyasal sistemlerin veya medeniyetlerin gelişmesinde, aşınmasında, çürümesinde ve çöküşünde önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir (Bakewell, 2015). Ayrıca teknolojinin gelişmesi insan-mekân ilişkisini birincisi lehine bozmaya başlamıştır. Bu ilişkinin zayıflaması her ne kadar insanlar açısından faydalı görülse de orta ve uzun vadede insanlara ve insanlarla ilgili şeylere pek çok olumsuzluğu da beraberinde getirmiştir. Büyük ölçekli kitlesel göçler, insanlar ve çevre arasındaki ilişkinin bozulmasını hızlandırmış ve derinleştirmiştir (De Haas ve ark., 2019).

Dünyanın birçok yerinde büyük şehirlerde göç nedeniyle hızlı nüfus artışı yaşanmaktadır. Kentlerdeki hızlı nüfus artışı sosyal, siyasal ve ekonomik alanda yeni gerilimlerin ve kutuplaşmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gerilim ve kutuplaşma, başta kentsel yerleşim birimlerinin ayrıştırılması olmak üzere, siyasette sosyal, kültürel ve ekonomik konuların gelişmesine yol açmıştır (Akyıldız, 2016). Bu tür siyasallaşma, demokratik bir sistem içerisinde bireylerin, toplumsal grupların ve sınıfların siyasal tercihlerini belirleyici bir biçimde etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda radikalleşmiş hareketlerin ve şiddete eğilimli yapıların ortaya çıkmasına ve gelişmesine de olanak sağlamıştır. Kentsel değerler, kurumlar ve kurallar çoğu zaman göçmenler için hiçbir şey ifade etmez. Ölçüsü kentte var olmak, kalmak ve güçlü olmak olan insanların kent yaşamıyla uyum içinde yaşaması oldukça zordur (Zhanadilova, 2018). Kentleşme sürecinin teşvik ettiği bireyselleşme, kişinin özgürleşmesine önemli katkı sağlamaktadır. Kentlerde yaşanan bireyselleşme süreci bir yandan insanı özgürleştirirken diğer yandan da insanı geçmişe ve hayata dair birçok şeyden

uzaklaştırarak bir bakıma kökünden söküp atmaktadır. Bu durum sosyal bir varlık olan insanın karşılaştığı birçok sorunun yolunu açmaktadır (Zafer, 2016).

2.1.1. Göçün Nedenleri

Göç, birçok farklı nedene dayanan ve karmaşık olan bir yapıya sahiptir. Göçün temel nedenleri arasında ekonomik, sosyal, politik ve çevresel faktörler bulunmaktadır (Kumpikaite ve Zickute, 2012). İnsanlar genellikle birkaç farklı nedene dayanarak göç etme kararı alırlar ve bu kararlarını etkileyen pek çok faktör olabilir. Bu nedenle, göç olgusunu anlamak ve yönetmek için çoklu bir perspektif gerekmektedir.

Göçün nedenlerini dörde ayırmak mümkündür ve bunlar: doğal nedenler, deprem, sel, kuraklık, kıtlık ve çevresel bozulma gibi doğal afetler, din ve aile gibi sosyal nedenler, ekonomik nedenler ve mübadele, terör, devrim ve işgal gibi siyasi nedenlerdir (Yılmaz, 2014). Deprem, sel, kuraklık ve kıtlık gibi doğal faktörlere dayalı göçler kitlesel ve kalıcı olma eğilimindedir. Doğal göç, insanların afetlerden kurtulmayı zor bulması ve daha rahat yaşam olanaklarının olduğu yerlere taşınmasıyla ortaya çıkar. İklim değişikliği, doğal afetler, çevre kirliliği gibi faktörler, insanların yaşadıkları yerleri terk etmelerine neden olmaktadır. Bu tür çevresel nedenlerle göç eden insanlara ise çevre mültecileri denmektedir (Benson ve O'Reilly, 2016; Tamer, 2020). Çevre göçmenleri olarak da bilinen iklim mültecileri, Göçmenlik Terimleri Sözlüğü'nde çevresel değişimden olumsuz etkilenen ve mevcut ikamet yerlerini geçici veya kalıcı olarak terk etmek zorunda kalan kişi veya gruplar olarak tanımlanmaktadır. Bu kişi veya gruplar ülkelerinin içinde ve dışında hareket edebilmektedirler. Ancak bu mülteciler 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamında mülteci olarak sınıflandırılmamaktadır. Cenevre Sözleşmesi kapsamındaki mülteciler ülkeyi terk edebilmektedir ancak iklim mültecileri de ülke içinde hareket edebilmektedir. Öte yandan Cenevre Sözleşmesi kapsamına giren mülteciler için antropojenik bir risk mevcutken, iklim mültecileri için de doğal bir risk mevcuttur (Pîrvu ve Axinte, 2012; Wickramasinghe ve Wimalaratana, 2016).

Ekonomik nedenler, göçün en yaygın sebeplerinden biridir. İnsanlar genellikle daha iyi iş imkanları, daha yüksek gelir ve daha iyi yaşam koşulları arayışında oldukları için göç etmektedirler. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanlar, ekonomik sıkıntılar nedeniyle daha zengin ve gelişmiş ülkelere göç etme eğilimindedirler. Kapitalist üretim tarzının etkisiyle merkez ve çevre ülkelerin eşitsizliğinden kaynaklanan gelir dağılımındaki dengesizlik ve adaletsizlik sonucu ortaya çıkan göçler de bu gruba girmektedir. Göçün göçmenler ve bölge sakinleri açısından farklı ekonomik sonuçları vardır. Yani göçle ekonomi canlanır ama bu ekonomik fayda belirli bir grubun

üstünlüğünü sağlarken aynı zamanda göç karşıtı rejimin devamını da sağlamaktadır (Nguyen, 2022). Gönderen ülkenin dinamik, vasıflı ve üretken işgücünün kaybı olumsuz etki yaratacaktır. Ayrıca gelişmiş bölgelere yapılan nüfus göçü diğer bölgelerin geri kalmasına ve yerler arası dengesizliklerin artmasına neden olmaktadır. Göçmen alan ülkelerde, bölge sakinlerinin işsizlik riski olarak görmediği sektörler çoğunlukla göçmenler tarafından doldurulmaktadır. Örneğin evde bakım gibi zor hizmetlerde daha düşük ücretle ve hayat sigortası olmadan çalışmak isteyen göçmenler tercih edilmektedir (De Haas, 2021). Göçmenlerin seyahat ettikleri ülkelerde ikamet etmelerini belirleyen temel faktör genellikle beceri ve niteliklerine uygun işler yapma istekleridir. Yani göçmenler çalışabileceklerini düşündükleri yerlere ya da iş alanlarına taşınma eğiliminde olurlar. Göçmenlerin yaşadıkları ülkenin belirli bölgelerinde yaşamaları durumunda ekonomik etkiler açıkça görülmektedir. Elbette toplumsal yapı, eğitim olanakları, toplumsal kabul ve yasal düzenlemeler gibi diğer faktörlerin de etkisi vardır ancak ekonomik yaşam düzeyi ilk tercihi veya tercihi yapmada çok önemli bir rol oynamaktadır. Hatta bazen ülkelerini terk etmek zorunda kalan göçmenlerin bazı ülkelerde kalmayı, para kazanmayı veya kabul edilmeyi daha kolay buldukları, ancak sonunda yasa dışı yollardan daha gelişmiş ülkelere gitmeye çalıştıkları da görülmektedir (Bala, 2017). Herhangi bir ülkede yaşayan insanlar, farklı seçeneklerin değerlerini ve uluslararası göçü yöneten mali ve yasal kısıtlamaları dikkate alarak en uygun seçeneği seçerek orada kalmaya veya başka bir ülkeye taşınmaya karar verirler. Bu sınırlamalarla karşı karşıya kalan göçmenlerin yalnızca mali kaynaklarını değil, aynı zamanda hem gönderen hem de kabul eden ülkelerin yasal ortamını da dikkate almaları gerekmektedir (Aksoy, 2020).

Politik nedenler de göçü etkileyen önemli bir faktördür. Savaşlar, siyasi baskılar, insan hakları ihlalleri gibi faktörler, insanları ülkelerini terk etmeye zorlamaktadır. Öte yandan, göç alan ülkeler göç politikalarını, göçmenlerin becerilerine, zenginliğine, mesleğine, siyasi geçmişine veya ev sahibi ülkede yaşayanlarla olan aile bağlarına dayanarak meşrulaştırmaktadır. Bu göç politikalarına dayanan farklı yasalar, farklı insanlar veya farklı ülkelerden insanlar arasında göç maliyetlerinde de farklılıklara yol açmaktadır (Nurdoğan ve Şahin, 2019). Başka bir deyişle göç politikası, yasalar ile göçmen davranışları arasındaki korelasyonla, bazen göçmenlerin lehine, bazen de aleyhine belirlenmektedir. Göç politikası her ne kadar yasalara göre tasarlansa da göç kararlarının alınmasında da etkilidir. Her ülke kendi çıkarlarına göre bir göç politikası oluşturur ancak kitlesel göç için uluslararası hukuku ilgilendiren çok taraflı ve kapsamlı bir göç politikasının oluşturulması gerekmektedir. Bu amaçla ülkeler, mevzuatlarını

uluslararası göç kanunlarıyla uyumlu hale getirerek uluslararası göç sorunlarına ortak çözümler geliştirmektedir (Ünsal, 2019).

Sosyal nedenler de göçü etkileyen önemli faktörlerden biridir. İnsanlar, aile birleşimi, eğitim olanakları, sağlık hizmetleri gibi sosyal nedenlerle göç edebilirler. Ayrıca, kültürel etkileşim ve farklı deneyimler yaşama isteği de göçün sosyal nedenlerinden biri olmaktadır (Cummings ve ark., 2022). Göçün toplum yapısını etkileme veya değiştirme özelliğinden dolayı zamanla göçmen yaşadığı toplumun değerleriyle özdeşleşmektedir. Bir toplumda göçün niteliği, içinde bulunduğu toplumun gelişmişlik düzeyine göre de değişmektedir. Bazen göç, bireylerin toplumdaki konumunu değiştirir. Göçmenlere yönelik olumsuz bakış açısı, toplumda göçmenlere ayrımcı muamele yapılmasına, toplumdan izole edilmesine ve hatta gettoların oluşmasına yol açmıştır. Örneğin ülkemizde Suriyeli mültecilerin bir arada yaşadığı “getto” olarak nitelendirilen alanlar arasında Gaziantep-Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerindeki bazı mahalleler tamamen Arap kültürünü yansıtmaktadır. Ayrıca göçmenlerle yerli halk arasında ayrımcılığa neden olmakta ve göçmenlerin kendi aralarında sendikalar kurarak haklarını aramalarına neden olmaktadır (Zhanadilova, 2018). Böylece göçün getirdiği ekonomik ve sosyo-kültürel değişimler yavaş yavaş siyasal alana da taşınmaya başlanmıştır. Sosyokültürel göç genellikle dini veya ailevi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca nüfus artışı ve kırdan kente göç de sosyo-kültürel göçün bir parçasıdır. Zorunlu olarak çok kültürlü ve çok inançlı küresel göçlerin olduğu modern toplumlarda kamusal ve özel sektör arasındaki bu kadar basit bir ayrımın sürdürülmesi zordur çünkü din çoğu zaman kimliği tanımlar. Ayrıca din tarafından tanımlanan kimlikler genellikle ulusötesidir ve bu nedenle vatandaşlığın ve devletin ulusal sınırları içinde kalamazlar (McLeman, 2016). Özellikle çok kültürlü ve çok dinli ortamlara sahip liberal olmayan demokrasilerde, dinler kamuoyunun gözüne sunulduğunda devlet dini kurallarla yönlendirilebilmektedir. Sosyal sektörde, dinin ticarileşmesi ve demokratikleşmesi, onu tüketim toplumunun yaşam tarzları ve uygulamalarıyla giderek daha uyumlu hale getirmektedir. Dini tüketimin seküler bir pratik olduğu ve din ile dünya arasındaki gerilimin büyük ölçüde ortadan kalktığı ya da en azından aşındığı söylenebilmektedir. Tarih boyunca yaşanan önemli dini göçler arasında Mekke'den Medine'ye göç, Yahudilerin zorunlu göçü, Avrupa'daki mezhep savaşları sonrası göç ve Haçlı Seferleri'nin göçü sayılabilmektedir (Kosinsiki ve Prothero, 2023).

2.1.2. Göçün Etkileri

Göçün sonuçları ve etkileri tüm toplumları farklı şekilde etkilemektedir. Özellikle kırsal ve kentsel göçün sonuçları farklıdır. En önemlisi göç dinamik bir yapıya sahip olduğundan kuşak değişimiyle birlikte göçün etkileri de değişmektedir. Göç olgusu, taşınan insanları ve gittikleri yerleri derinden etkilemektedir. Bu nedenle göç olgusunu anlayabilmek için göç sonuçlarını, göçmen kabul eden yerlere, göç edilen yerlere ve göçmenlere göre analiz etmek gerekmektedir (Kaypak ve Bimay, 2016). Göç genellikle yaşam standardının yüksek, güvenlik tehdidinin en az olduğu yerlere, yani istikrarsız yerlerden istikrarlı yerlere doğru yapılmaktadır. Göçmen kabul eden yerler için göç sonuçlarına bakıldığında göç olgusunun göçmen kabul eden yerler üzerindeki en büyük etkisinin nüfus ve coğrafi alan artışı olduğunu görülebilmektedir. Böyle bir durum düzensiz kentleşmeye yol açabilmektedir (Haydar, 2018). Gelişmekte olan ülkelerdeki yoğun göç akışları, gelişmiş ülkelerdeki kentleşmenin aksine, tek merkezli kentleşmeye yol açmaktadır. Kentsel yoksulluk kavramı göçün yoğun olduğu yerlerde ortaya çıkmaktadır. Kentsel yoksulluk kavramı yalnızca gelirin yetersiz olması anlamına gelmez. Bu aynı zamanda savunmasız bir durumda yaşamak ve istihdam, hukuk, eğitim, sağlık ve barınma gibi alanlarda dezavantajlı duruma düşmek anlamına da gelmektedir. Yoksulluk önceleri sadece işsizlikle ifade edilirken, günümüzde yoksulluk aynı zamanda yetersizlik olarak da ifade edilmektedir (Kristiansen ve ark., 2007). Göçün yoğun olduğu tüm destinasyonlarda ortaya çıkan kentsel yoksulluk, esas olarak gecekondu mahallelerine neden olur. Ülke vatandaşlarının göçmenlere karşı tutumu ülkelerin göç politikasını etkilemektedir. Göçmenlerin gittikleri ülkeye uyum süreci göç politikasına bağlı olarak değişmektedir. Bu durum göç olgusunun çift yönlü olmasıyla ilgilidir. Çünkü göç olgusu ülkeye hem fırsatlar hem de tehditler getirmektedir (Brücker ve Jahn, 2011). Son dönemde ülkelerin göç olgusuna bir güvenlik sorunu olarak yaklaştıkları görülmektedir. Ev sahibi ülkelerin kültürel enterasyonu doğru bir şekilde yönetememeleri nedeniyle, ev sahibi halk tarafından göçmenler yabancı olarak görülmekte ve potansiyel düşman muamelesi görmektedirler. Göçmen kabul eden gelişmekte olan ülkelerde göç kavramı seçici bir politikayla uygulanmakta ve göçmen olarak kabul eden kişilerin vasıflı işçiler olmasına özen gösterilmektedir (Blanquart ve ark., 2012). Hatta gelişmiş ülkeler beyin göçünü kendi ülkelerine çekebilmek için birbirleriyle yarışmaktadırlar. Bir varış noktası olarak göçün sonuçlarına bakıldığında göç erozyonu kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu kavrama göre nasıl doğal erozyonlar dünyanın en verimli kısımlarını alıp götürüyorsa, göç kavramı da toplumun en verimli katmanlarını alıp götürmektedir. Yani kalkınmayı sağlayan insan gücünü ortadan

kaldırmaktadır. Göç veren ülkelerde kalkınmayı sağlayacak nitelikli iş gücünün kaybı nedeniyle kırsal alan boşalmakta ve kalkınma hızı düşmektedir (Kapur, 2014). Göçün yoğun olduğu bölgelerde pazar daralır ve mevcut yatırımlar kullanılamaz. Ayrıca bir bölge göç etmeye başladığında her defasında kalkınma hızı azalmakta, kalkınma hızının düşmesi yeni göçlerin önünü açmaktadır. Göçün yoğun olduğu yerlerde bu durum bir süre sonra kısır döngüye dönüşmektedir. Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen göç veren bazı ülkeler göç kavramını, işsizliğin azaltılması ve döviz girişinin sağlanması açısından bir avantaj olarak görmektedir. Çünkü göçmen işçilerin ailelerine gönderdikleri paralar göçün doğrudan faydalarından biridir. Bu döviz transferlerinin her geçen gün arttığı görülmektedir. Bu nedenle uluslararası kuruluşlar (IOM, Dünya Bankası, IMF vb.), politikacılar ve akademisyenler, döviz transferlerinin kolonilerin kalkınması için önemli bir finansman kaynağı olabileceğini düşünmeye başlamıştır (Careja ve Emmenegger, 2012). Göçün göçmenler açısından sonuçlarına bakıldığında öncelikle bireyin davranışlarında ve dolayısıyla toplumsal ilişkilerinde değişikliklere neden olmaktadır. Çünkü insanlar taşındıklarında sadece yerlerini değiştirmemekte; taşınırken bireylerin sosyal çevresi de değişmektedir. Özellikle pek çok göçmen gittikleri ülkelerde fabrikalarda iş bularak işçi olarak çalışmaktadırlar. Göçmenlerin rutinlerinin değişmesi, sosyal çevrelerinin ve aynı zamanda çalıştıkları işyerlerinin değişmesi kaçınılmaz bir durumdur. Özellikle mültecilerin ülkelerindeki önceki statülerinden daha kötü koşullarda yaşadıkları görülmektedir (Rabe ve Taylor, 2012; Tuncel ve Ekici, 2019). Böyle bir durum ise bu kişilerin özgüvenini zedelemektedir. Dil farklılıkları göçmenler için en büyük zorluklardan biridir. Bu durum hem ev sahibi ülkeleri hem de gelen göçmenleri etkilemektedir. Bir diğer sorun da göçmenlerin gittikleri yerlerle gittikleri yerlerdeki etik değerlerin farklı olmasıdır. Sonuç olarak, ev sahibi ülke vatandaşlarının çoğunlukla göçmenleri dışladığı bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu kültürel ve psikolojik etkilerin yanı sıra göçmenler gittikleri ülkelerin coğrafi ve iklimsel özelliklerine alışma ve uyum sağlama konusunda zorluklar yaşamaktadırlar (Ünsal, 2019). Özellikle göçmenler göç ettikleri ülkelerin dilini bilmedikleri için birçok alanda hizmetlerden yararlanamamaktadırlar. İnsanlar kendilerinden farklı olan insanları dışlama, iyiyle kötüyü ayırma, kendilerini iyi, etrafındakileri kötü gösterme eğilimindedirler (Yılmaz ve Günay, 2022). Bunun sonucunda göçmenler gittikleri ülkelerde potansiyel düşman olarak görülmektedir. Bu yanlış anlaşılma nedeniyle göçmenler ve yerel halk arasında genellikle iyi ilişkiler gelişemez. Göçmenlerin gittikleri yerlerle iyi ilişkiler kuramamaları alışmalarını ve uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır (Karasu, 2018).

2.1.3. Türkiye’de Göç

Dünya tarihindeki çeşitli toplumsal olaylara bağlı olarak göç hızlanmış, bazen de yavaşlamıştır. Aynı zamanda tamamen ortadan kalktığı bir dönemden de söz etmek mümkün değildir. Sebebi ne olursa olsun göç, bir bireyin veya grubun mevcut yaşam koşullarından daha iyi olmasını beklediği koşullara doğru hareketidir. Bu geçiş büyük ölçüde sosyal bilim araştırmalarının alanına girmektedir. Toplumun değişim ve dönüşümlerinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkan göç, toplumsal yapıya eşlik eden değişim sürecini gözlemleyebilmemiz için üzerinde durmamız gereken bir konudur (Kara ve Korkut, 2010). Tarih boyunca büyük devletlerin yıkılması ya da büyük savaşların tetiklediği göçler, dünyada yeni toplumların ortaya çıkmasının önünü açmıştır. Birçok ülke iç ve dış göç sayesinde yeni demografik yapılara kavuşmuştur. Ülkemizin 2011 yılından itibaren karşı karşıya kaldığı Suriye göçü, zorunlu göç başta olmak üzere pek çok ekonomik ve sosyal sorunu da beraberinde getirmektedir. Tarihe bakıldığında da Türkiye göçü bilmeyen bir ülke değildir. Osmanlı'nın toprak kaybetmeye başladığı dönemler Anadolu'ya yoğun göçlerin başlamasına neden olmuştur (Ertan ve Ertan, 2017). Ayrıca Birinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan ulus-devlet oluşum süreci, Müslüman Osmanlıların Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına kadar ilerlemesine olanak sağlamıştır. Ancak Mart 2011'den bu yana Suriye'de yaşanan savaş, Türkiye sınırlarını tarihte hiç olmadığı kadar kitlesel göçle karşı karşıya bırakmıştır. Türkiye'nin "açık kapı politikası"yla gelen göçmen akınları ilk dönemlerde kamplarda barındırılırken, ilerleyen dönemlerde Türkiye'nin hemen hemen tüm illerine ulaşmıştır (Karakaya, 2020).

Suriye’deki savaşın ilk yıllarında Türkiye, gelenlerin geri döneceğine inanarak göçmenlere konut sağlamak için elinden geleni yapmıştır. Ancak zamanla göçmen sayısı arttıkça maliyetleri de artmış bu noktada hem göçün yoğunluğu hem de sınırlı fırsatlar, Suriye göçünde göç kaynaklı pek çok sorunun ortaya çıkmasını engelleyememiştir. Bu süreç başta Irak, Ürdün, Lübnan ve Türkiye olmak üzere bölge ekonomilerini derinden etkileyecek olsa da savaşın yıkıcı etkilerini yaşayan Suriye hâla bölge ekonomilerini de güvensizliğe, belirsizliğe ve istikrarsızlığa sürükleyebilme riskine sahiptir (Karataş ve Ayyıldız, 2021; Kunuroğlu ve ark., 2021). Türkiye sınırlarına ulaşan göç dalgası birçok sosyal, ekonomik ve kültürel sorunu da beraberinde getirmekte ve yeni bir göç politikasının geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu göçün önemli bir kısmını oluşturan kadın ve çocuklar bu sorunları çok daha derinden yaşamaktadırlar (İnan, 2016).

2.1.4. Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin Durumu

Türkiye’de ve dünyada pek çok sosyal, ekonomik ve kültürel faktörü etkileyen göç, salt bir demografik hareket olarak değerlendirilmemelidir. Göç, hem ekonomik hem de sosyal etkileri açısından küresel dünyanın en büyük sorunlarından biridir (Kap, 2014). Bu bağlamda küresel bir olgu olan göç, ülkelerin ekonomik, sosyal, kültürel ve politik açıdan birbirine bağımlılığından etkilenmesi nedeniyle çok daha karmaşık bir boyut kazanmıştır. OECD’ye göre, dünya nüfusunun neredeyse %3’ü, yani yaklaşık 190 milyon insan, doğduğu ülkenin dışında yaşamaktadır (OECD, 2021). Dünyanın farklı yerlerine taşınan ve kendilerine barınacak yer edinmeye çalışan göçmenler, göç sonucunda çeşitli sorunlarla karşılaşabildiği gibi, gittikleri ülkelerde de sorunlara yol açabilmektedir (Düzel ve Alış, 2018).

Türkiye, Suriye iç savaşı nedeniyle büyük bir mülteci akınıyla karşı karşıya kalmıştır. Türkiye, Suriyeli sığınmacılara kapılarını açarak yaklaşık 4 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır. Bu durum, Türkiye’nin dünyadaki en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yaptığı anlamına gelmektedir (Özyürek ve ark., 2019). Türkiye, Suriyeli mültecilere çeşitli yardım ve hizmetler sunarak onların temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda, mültecilere barınma, gıda, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi alanlarda destek verilmektedir. Türkiye ayrıca, mültecilerin istihdam edilmesini ve sosyal entegrasyonunu sağlayacak çeşitli programlar da yürütmektedir. Ancak, Suriyeli mültecilerin Türkiye’deki durumu bazı zorluklarla da karşı karşıya bırakmaktadır. Özellikle iş gücü piyasasında yaşanan rekabet, barınma sorunları, sosyal entegrasyon zorlukları gibi konular önemli birer sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, bazı bölgelerde mültecilerle yerel halk arasında gerilimler yaşanabilmektedir (Sandal ve ark., 2016; Şimşek, 2019). Türkiye, uluslararası toplumdan Suriyeli mültecilere daha fazla destek sağlanması konusunda sürekli olarak çağrıda bulunmaktadır. Türkiye’nin bu konudaki çabaları takdir edilmekte, ancak mülteci krizinin çözümü için daha kapsamlı ve uluslararası bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’nin Suriyeli mültecilere sağladığı destek ve yürüttüğü programlar önemli olsa da, krizin temel nedenlerinin ele alınması ve çözümü için daha geniş kapsamlı adımların atılması gerekmektedir (Mardin ve ark., 2020).

2.2. Sosyal Dışlanma

2.2.1. Sosyal Dışlanma Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Sosyal dışlanma, bireylerin veya grupların toplumun diğer üyeleri tarafından kabul görmeme, dışlanma veya ayrımcılığa maruz kalması durumudur. Sosyal dışlanma, genellikle bireylerin veya grupların sosyal, ekonomik veya kültürel açıdan toplumun diğer kesimlerinden farklı olduğu algısıyla ilişkilidir (Stanley, 2011).

Fransız cumhuriyetçi düşüncesinde bu terim toplumsal bağların kopması anlamına gelmektedir. Sosyal dışlanma kavramı ilk kez 1970'li yıllarda Fransa'da ortaya çıkmıştır. Sosyal dışlanma olgusu çelişkili ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu nedenle sosyal dışlanma kavramının anlamı ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir (Ay ve Akan, 2017). Ancak 1990'lı yıllardan sonra bu kavram dünya çapında yaygınlaşmıştır. Sosyal dışlanma kavramı 20. yüzyılın sonlarında kullanılmaya başlanmış olsa da kavram aslında içerik olarak oldukça eskidir. Bu kavram işsizlik, yoksulluk, ayrımcılık ve eşitsizlik gibi sosyo-politik konularla ilgilidir. Bu sorunlar yüzyıllardır çeşitli toplumlarda yaşanmaktadır. Sosyal dışlanma kavramını ilk kez kullanan Rene Lenoir, dışlananları ekonomik kalkınmadan yararlanamayan bireyler olarak tanımlamıştır (Demir, 2021). Rene Lenoir, yalnızca yoksulların değil, birçok başka grubun da dışlandığını savunmuştur. Ona göre engelliler, yaşlılar, istismara uğrayan çocuklar, tek ebeveynli çocuklar, suçlular ve uyuşturucu bağımlıları da dışlanmayı yaşamaktadır. Dolayısıyla 1970'li yıllarda Fransa'da tartışmalarda "dışlanan" gruplardan biri de engellilerdir. Bu dönemde çeşitli ekonomik sorunlar nedeniyle gençler, göçmenler ve yaşlanan işçiler arasında işsizlik artmaya başlamıştır. Bu marjinal işsizlerin sayısı 1980'lerde daha da artmaya başlamış ve bundan sonra Fransa'da sosyal dışlanmaya karşı mücadele önem kazanmıştır (Rawal, 2008).

Sosyal dışlanmanın meydana gelmesine neden olan birçok faktör mevcuttur. Bu faktörler arasında cinsiyet, etnik köken, dini inanç, cinsel yönelim gibi özellikler yer almaktadır ve bu nedenlerle ayrımcılığa uğrayan bireyler sosyal dışlanma yaşayabilmektedirler. Aynı zamanda, yoksulluk, işsizlik, evsizlik gibi ekonomik nedenler de sosyal dışlanmanın bir başka sebebidir (Abrahamson, 2017). Engellilik, yaşlılık gibi durumlar da sosyal dışlanmaya yol açabilmektedir. Sosyal dışlanma, bireylerin ve toplumun genel refahını olumsuz yönde etkiler. Dışlanmış hisseden bireylerde psikolojik sorunlar ortaya çıkmakta ve toplumsal uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Toplumun genelinde ise sosyal dışlanma, sosyal bütünleşmeyi ve dayanışmayı zayıflatarak toplumsal huzursuzluğa yol açmaktadır (Kronauer, 2019).

Sosyal dışlanma ile mücadele etmek için çeşitli politika ve programlar uygulanmaktadır. Bu programlar arasında eğitim ve istihdam fırsatlarının eşitlikçi bir şekilde sağlanması, ayrımcılığın önlenmesi için yasal düzenlemelerin yapılması, sosyal yardım ve destek programları gibi önlemler yer almaktadır. Ancak, sosyal dışlanma ile mücadelede sadece devlet politikalarının değil, toplumun genelinde bilinçlendirme ve duyarlılık oluşturma çalışmalarının da önemli olduğu unutulmamalıdır (Tartanoğlu, 2010).

Sosyal dışlanma, bireyin bir grup veya toplum tarafından dışlanması, reddedilmesi veya dışlanmış hissetmesidir. Bu durum genellikle kişinin toplum içindeki bağlantılarının zayıflamasıyla sonuçlanır ve kişinin kendini yalnız, değersiz veya anlamsız hissetmesine neden olabilmektedir (Labonté ve ark., 2012).

2.2.2. Sosyal Dışlanmanın Nedenleri

Bir önceki başlıkta da bahsedildiği üzere Lenoir, yalnızca yoksulların değil, birçok başka grubun da dışlandığını savunmuştur. Ona göre engelliler, yaşlılar, istismara uğrayan çocuklar, tek ebeveynli çocuklar, suçlular ve uyuşturucu bağımlıları da dışlanmaya maruz kalmaktadır. Bu nedenle sosyal dışlanmanın birçok farklı nedeni olabilmektedir ve genellikle karmaşık bir etkileşimin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Sosyal dışlanmanın yaygın nedenlerinden bazıları ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Labonté ve ark., 2012; Hatipler, 2019):

- **Yoksulluk ve sosyoekonomik durum:** Yoksulluk, sosyal dışlanmanın önemli bir nedenidir. Düşük gelir seviyelerine sahip bireyler, genellikle sosyal ve ekonomik fırsatlardan yoksun kalmaktadırlar ve bu da dışlanmışlık hissine yol açabilmektedir.
- **Ayrımcılık ve önyargı:** Irk, cinsiyet, cinsel yönelim, engellilik gibi faktörlere dayalı ayrımcılık ve önyargı, bireyleri toplumdan dışlanmış hissettirmektedir.
- **Sosyal izolasyon:** Bireyin sosyal ilişkilerinin zayıf olması veya yokluğu, sosyal dışlanma hissini artırmaktadır. Bu durum, yaşlılık, göç, sağlık sorunları gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıkar.
- **Zorunlu göç ve göçmenlik:** Göçmenler, yeni bir kültür ve topluma uyum sağlama sürecinde sosyal dışlanma yaşayabilmektedirler. Dil bariyerleri, kültürel farklılıklar ve ayrımcılık bu süreci zorlaştırmaktadır.
- **Sağlık sorunları:** Fiziksel veya zihinsel sağlık sorunları, bireyin sosyal etkileşimlerini kısıtlamakta ve dolayısıyla sosyal dışlanma hissini artırmaktadır.
- **Eğitim seviyesi ve yetenekler:** Eğitim seviyesi düşük olan veya belirli becerilere sahip olmayan bireyler, iş ve toplumsal faaliyetlere katılamama sonucu sosyal dışlanma yaşamaktadırlar.

- Yasal ve hukuki engeller: Yasal düzenlemeler veya hukuki engeller, belirli grupların toplumda eşit haklara sahip olmasını engellemektedir ve bu da sosyal dışlanma hissini artırmaktadır.

Sosyal dışlanmanın nedenleri genellikle birbirleriyle ilişkilidir ve tek bir faktöre bağlı olarak ortaya çıkmazlar. Bu nedenle, sosyal dışlanmayı anlamak ve önlemek için çoklu ve bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu yaklaşım, sosyal politika, eğitim, sağlık hizmetleri ve toplumsal farkındalık gibi alanlarda yapılan çalışmaları içermektedir ve sosyal hizmetlerin bu anlamdaki rolü büyüktür (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011).

2.2.3. Sosyal Dışlanmanın Ölçümü

Sosyal dışlanma birçok farklı parçadan oluşan çok boyutlu ve dinamik bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla tüm bu bileşenleri kapsayan tek bir ölçek geliştirmek mümkün görünmemektedir. Sosyal dışlanmanın ölçülmesi, ölçüm sonunda elde edilen bilgiler sayesinde hem sosyal dışlanmanın seyrinin izlenmesine olanak sağlamakta hem de sosyal dışlanmayla mücadeleye yönelik politikalara yön vermektedir. Bu nedenle sosyal dışlanmayla mücadele etmek ve sosyal içermeye yönelik politikalar oluşturmak için dışlanma ölçülmeli ve izlenmelidir (Hoban, 2019).

Kavramın çok boyutlu yapısı ve bölgesel farklılıkları nedeniyle tek bir kriter veya gösterge ile kontrol edilmesi ve ölçülmesi mümkün değildir. Sosyal dışlanmayı ölçmek için genellikle iki farklı yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlardan biri sosyal dışlanmanın boyutlarını doğrudan ölçmeyi amaçlayan araştırmalardır. Ancak uygun sosyal dışlanmanın tanımlanması, kriterlerinin belirlenmesi, dışlanma çalışmalarının düzenlenmesi, yürütülmesi ve değerlendirilmesi teknik olarak çok zor olduğundan doğrudan ölçüm yapılması yararlı değildir. Diğer bir seçenek ise sosyal dışlanmanın temel nedenlerini ölçmeye odaklanmaktır (Sürüel, 2008). Yoksulluk, işsizlik, hastalık, evsizlik ve diğer dezavantajlar ve ayrımcılığa ilişkin veriler dikkate alındığında dışlanma sorunu herhangi bir ülke veya bölgede ölçülebilmektedir. Sosyal dışlanmanın çok yönlü yapısı, sosyal dışlanmanın tek bir kriter veya gösterge ile ölçülmesini neredeyse imkansız hale getirmektedir. Bu nedenle her toplum ve her ülke kendine özgü sosyal dışlanma yaklaşımını geliştirmeye çalışmaktadır (Bak, 2018). Gelişmiş birçok ülkede araştırmacılar sosyal dışlanmayı ölçmek için farklı yöntemler geliştirmişlerdir. Bunlardan en önemlisi Berman ve Phillips'in çalışmasıdır. Bu çalışmaya göre sosyal dışlanma, sosyal içermenin tam tersidir. Sosyal içermenin, çeşitli göstergelerle sosyal dışlanmayı ölçmeyi mümkün kılan kendine has göstergeleri bulunmaktadır. Dolayısıyla

sosyal içirme, sekiz farklı ilgi alanı ve her alanın sosyal boyutunu açıklayan bir göstergeden oluşmaktadır. Bu sekiz alanın göstergeleri yardımıyla sosyal dışlanma süreci açıkça görülmektedir. Sosyal içirme uygulamalarına eşdeğer olan sosyal göstergeler, kişilerin veya sosyal grupların ne ölçüde ötekileştirildiğini ya da kendilerini ne ölçüde topluma ait hissettiklerini ortaya koymaktadır. Sosyal dışlanmanın ölçülmesine yönelik bir diğer önemli yaklaşım Peter Saunders tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımda sosyal dışlanma yoksulluk ve satın alma gücü paritesi üzerinden ele alınmakta ve bu yaklaşım üç önemli göstergeyi içermektedir. Bu göstergeler arasında sosyal etkileşim eksikliği, ev/aile eksikliği ve son olarak yüksek düzeyde tüketici stresi yer almaktadır (Cuesta ve ark., 2014; Dykxhoorn ve ark., 2024).

2.3. Kültürleşme Stresi

Kültürleşme stresi, bir bireyin farklı bir kültüre uyum sağlama sürecinde yaşadığı zorlukları ve bu süreçte hissettiği stresi ifade etmektedir. Bu süreç, genellikle bir bireyin doğduğu veya büyüdüğü kültürden farklı bir kültürle temas etmesiyle başlar ve bu yeni kültürde yaşamaya veya çalışmaya başladığında artar (Rudmin, 2009).

Kültürleşme stresi, bireyin yeni kültürün değerlerini, normlarını, dilini, sosyal kurallarını ve beklentilerini öğrenme sürecinde ortaya çıkan zorluklarla ilişkilidir. Bu süreçte birey, kendi kimliği ile yeni kültür arasında denge kurmaya çalışırken çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedir. Örneğin, dil bariyerleri, sosyal ilişkilerde farklılık, yeni iş veya eğitim ortamlarındaki beklentiler gibi faktörler kültürleşme stresini artırmaktadır (Şeker, 2022). Kültürleşme stresi, bireyde kaygı, endişe, yalnızlık, kimlik bunalımı ve depresyon gibi duygusal sorunlara neden olmakta; aynı zamanda fiziksel sağlık üzerinde de olumsuz etkileri olmaktadır (Bekteshi ve Kang, 2020). Bu nedenle, kültürleşme sürecindeki bireylere destek ve rehberlik sağlanması önemlidir (Zafer, 2016). Bu destek, dil eğitimi, kültürel uyum programları, psikolojik destek ve sosyal ağların oluşturulması gibi çeşitli şekillerde sağlanmaktadır. Bu sayede bireyler, kültürleşme sürecindeki zorlukları daha iyi yönetebilir ve daha sağlıklı bir uyum süreci yaşayabilmektedirler (Keleş, 2020).

2.3.1. Kültürleşme Stresiyle Başa Çıkma

Kültürleşme stresi bireyin yaşam ritmini önemli ölçüde bozmakta ve çeşitli bilişsel, duyuşsal ve psikomotor sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca kültürleşme öncesi ve kültürleşme süreci sırasındaki bireysel özellikler, algılanan kültürleşme stresinin yoğunluğunu azaltabilmekte veya artırabilmektedir (Karataş ve Baloğlu, 2018). Hui ve

ark.'na (2015) göre yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, kültürleşme algısı ve kültürleşme stresini etkileyen faktörlerden bazılarıdır. Lazarus ve Folkman (1984) kültürleşme stresiyile baş etme yeteneğini; bireyin stres düzeyini azaltmaya yönelik bilişsel ve davranışsal çabaları olarak tanımlanmaktadır. Bir kişinin çaba veya yeteneğinin düzeyine bağlı olarak, bir durumdan diğerine uyum sağlamak daha kolay veya daha zor olabilir. Bu anlamda bireyin kültürel deneyiminin ve geçmişinin, zorluklara tepkilerini ifade etmede ve başa çıkma stratejilerini belirlemede etkin rol oynadığı söylenebilmektedir. Örneğin Adewunmi (2015), kültürel farklılıkların bireyin kültürleşme stresiyile başa çıkma stratejilerini etkilediğini ve şekillendirdiğini savunmaktadır. Noh ve Kaspar (2003) kültürleşme stresiyile baş etme becerilerinin birçok bilişsel ve davranışsal işlev, kültür, sosyal bağlam, kişisel özelliklerden oluştuğunu vurgularken, Dow (2011) sağlanan iç ve dış desteğin düzeyini vurgulamaktadır. Ting (2010) de çalışmasında göçmenlerin kültürleşme stresini yaşama düzeylerini inceleyerek insanların maneviyat, gelecek yönelimi ve öz yeterliliğe olan bağlılıklarında farklılık gösterdiği bildirmiştir. Kim, Suh, Kim ve Gopalan (2012) insanların kültürleşme stresiyile başa çıkmak için gönüllülük ve hobi edinme gibi yararlı faaliyetlere katılmak, sosyal ilişki ağlarını genişletmek ve pozitifliği uyandıran faaliyetlere katılmak gibi yöntemler geliştirdiklerini bulmuşlardır. Yakushko'ya (2010) göre ise kültürleşme stresiyile olumlu başa çıkma stratejileri; aileyle paylaşım, arkadaşlarla paylaşım, kavga ederken dahi nezaketli olma, umut etme, geleceği görme, zorlukları hayatın bir parçası olarak kabul etme, eğitim alma, iki kültürlü olmayı seçme, toplumsal etkinliklere katılma, dil öğrenme, diğer aile üyelerine yardım etme ve aktif olmaktan geçmektedir. Ancak aşırı yemek yeme, sorunları görmezden gelme, ağlama, sık alışveriş yapma, aşırı internet kullanımı, madde kullanımı, sosyal izolasyon, bir şeylere vurmak ve kırmak, yasa dışı faaliyetlerde bulunmak, çetelere karışmak, umutsuzluk ve başkalarını suçlamak kültürleşmeyle olumsuz başa çıkma stratejileri olarak değerlendirilmektedir. Kültürleşme stresiyile başa çıkmada üç ana yaklaşım vardır:

- Problem odaklı,
- Duygusal odaklı,
- Kaçınma odaklı.

Araştırmalar, kültürleşme süreci yoluyla problem çözmeyi kabul edenlerin, stres kaynaklarını daha iyi tespit edebildiklerini ve onlara alternatifler geliştirebildiklerini göstermiştir. Duygusal odaklı insanların, duygusal gerginlik ve hayal kırıklıklarından dolayı yaşadıkları stresi azaltmaya çalıştıkları bildirilmiştir. Problem odaklı yaklaşıma

sahip kişilerin yeni bir kültüre daha hızlı uyum sağladığı, duygusal odaklı ve kaçınma odaklı kişilerin ise psikolojik ve sosyokültürel uyum konusunda zorluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Kaçınanlar ise kültürleşme stresine neden olan durumları görmezden gelerek veya kendilerini yeni kültürden izole ederek stresle baş etmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca problem odaklı ve duygusal odaklı kişilerle karşılaştırıldığında, kaçınmacı yaklaşıma sahip kişilerin yeni kültürlerle uyum sağlamada en çok zorlandıkları, sosyal davranışlardan geri çekildikleri ve psikolojik desteğe daha fazla ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir (Sağır, 2020).

2.4. Psikolojik Sağlamlık

2.4.1. Psikolojik Sağlamlığın Kuramsal Temelleri

Dayanıklılık teorisinin temeli Maslow'un insan gelişimi teorisidir. Özellikle insani gelişme teorisi, tüm insanların sevgi, saygı, güvenlik, ait olma ve başarı gibi temel ihtiyaçları olduğu ilkesine dayanmaktadır. Bu temel insan ihtiyaçları tehdit edildiğinde, insanlar hayatta kalabilmek için bir başa çıkma mekanizmasına ihtiyaç duyarlar (Athota ve ark., 2019). Bu başa çıkma mekanizması, bireyin içsel yetenekleri ile dışsal desteklerin etkileşimi olup sonuçta psikolojik dayanıklılığı teşvik etmektedir. Benard, dayanıklılığın yalnızca birkaç kişinin sahip olabileceği kadar şanslı olduğu kişisel bir nitelik değil, aslında bir süreç olduğunu savunmaktadır. Benard'ın yılmazlık teorisinin özünde çocuklarda, gençlerde ve yetişkinlerde dayanıklılığı artırmak için mevcut olması gereken koruyucu faktörler vardır (Bernard'tan (1983) akt. Fikretoğlu ve ark., 2012). Bu koruyucu faktörler kişinin temel ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığını belirleyen faktörlerdir. Lev Vygotsky, Albert Bandura ve Erik Erikson, bu ilişkinin anlaşılmasına yardımcı olan insan davranışı ve öğrenmeye ilişkin teoriler geliştirmişlerdir. Teorileri sosyal davranışın bilişsel işlevsellik üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Vygotsky, çocukların aileleri, öğretmenleri ve topluluklarıyla olan etkileşimlerinin ve deneyimlerinin, entelektüel olarak gelişme yeteneklerinde önemli bir rol oynadığına inanmaktadır. Çocukların hem akranlarıyla hem de yetişkinlerle olan etkileşimlerinin kalitesi, onların birbirlerinden öğrenmelerine ve saygılı ve güvene dayalı ilişkiler kurmalarına olanak tanır. Dayanıklılık becerilerini geliştirmek için gereken ana "koruyucu faktörlerden" biri bu ilişkilerdir. Erik Erikson'un psikososyal gelişim teorisi, bireylerin sosyal ve duygusal açıdan güçlü varlıklar olmak için yaşamları boyunca geçtikleri çeşitli aşamaları tanımlamaktadır (Athota ve ark., 2019).

2.4.2. Psikolojik Sağlamlığın Tarihsel Gelişimi

Direnç kelimesi Latince resiliere (geri tepme) fiilinden gelmektedir. Halk dilinde esneklik kelimesi, tıpkı bir lastik bandın gerildikten ve çözüldükten sonra geri esneme veya esnememe özelliğine atıfta bulunarak benzer bir anlamı korur. Mühendislikte malzemeler, gerilim altında çatlamaya veya kırılmaya karşı direnç gösteriyorsa veya gerilim veya yükleme nedeniyle deforme olduktan sonra orijinal şekline dönüyorsa elastik olarak kabul edilmektedir. Bunun bir örneği, bambuların muson yağmurları sırasında kırılmadan yere eğilmesi ve yağmurdan sonra tekrar yükselmesidir (Keskin, 2019). Oxford İngilizce Sözlüğü'nün "psikolojik sağlamlık", "iyileşme veya iyileşme eğilimi", "önceki duruma dönüş", "geri dönme", "iyileşme gücü" olarak tanımlaması bu yönün metaforik bir temsilini vermektedir. Ülkede yapılan araştırmalara bakıldığında "dayanıklılık" teriminin Türkçe karşılığının psikolojik güç, sağlamlık ve dayanıklılık gibi terimler kullanıldığı ortaya çıkmaktadır (Vella ve Pai, 2019). Sağlamlık, bir sistemin bir bozulma sonrasında uyum sağlaması ve hayatta kalması anlamına gelmektedir; bu genellikle işlevsel dengenin yeniden sağlanması sürecini ve bazen de istikrarlı yeni bir işlevsel duruma başarılı bir geçişi ifade eder. Zorluklarla başa çıkma yeteneği, zorluklarla başa çıkma süreçleri, felaketten kurtulma, travma sonrası büyüme ve uyumsuzluk veya uyumsuzluk riski yüksek olan bireyler arasında iyi sonuçların elde edilmesi de dahil olmak üzere bir dizi olguyu kapsayan çok geniş bir kavramdır (Fletcher ve Sarkar, 2013).

Her ne kadar insanlar binlerce yıldır zorlukların üstesinden gelen atalarının hikayelerine dayanan sağlamlık hikayelerinden büyülenmiş olsa da, dayanıklılık çalışmasının kökleri 1960'larda ve 1970'lerde şizofreni ile ilgili öncü araştırmalara dayanmaktadır. Çocukların sağlamlığına ilişkin sistematik çalışma, ruhsal hastalıkların nedenlerinin araştırılması sırasındaki kırılmalı ve risk araştırmalarından ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, ilk literatür taramaları büyük ölçüde ailesel ruh sağlığı sorunları, büyük felaketler, aile içi şiddet, aşırı yoksulluk ve savaş nedeniyle travma yaşayan çocuklar ve ebeveynlerin çocukları gibi sorunlar açısından yüksek risk altında olan çocuklarla ilgili ilk çalışmalara dayanmıştır (Mukherjee ve Kumar, 2016; Sisto ve ark., 2019). Sağlamlık büyük ölçüde Norman Garmezy, Lois Murphy, Michael Rutter, Arnold Sameroff ve Emmy Werner gibi öncü araştırmacıların yanı sıra nasıl önleneceğini ve tedavi edileceğini anlamak için uzun vadeli araştırmalar yürüten öğrencilerin içgörülerini, işbirliği ve etkisiyle şekillenmiştir. Zihinsel sağlık sorunları (Schwarz, 2018). Bu öncüler, derin gelişimsel eğilimlerle gelişimsel psikopatolojinin ortaya çıkışını hızlandırdı ve yeni bir gelişimsel sağlamlık bilimi yaratmıştır. 1970'lerde

psikopatoloji riski taşıyan çocukları inceleyen bu öncü psikolog ve psikiyatri araştırmacıları grubu, inceledikleri risk altındaki çocuklardan bazılarının, riske maruz kalmalarına rağmen başarılı olduklarını buldu. Bu keşif, zorluklarla karşı karşıya kalan çocuklarda belirli farklılıkların araştırılmasına yol açtı ve sağlamlık araştırmaları alanını doğurmuştur. Sağlamlık kavramı önemlidir çünkü odağın akıl hastalığından akıl sağlığına kaydırılması anlamına gelmektedir. Bu değişen odak noktası, risk karşısında zihinsel sağlığı ve olumlu gelişimi destekleyen koruyucu faktörler üzerine bir araştırma dalgası da doğurmuştur (Denckla ve ark., 2020).

2.4.3. Psikolojik Sağlamlığın Risk Faktörleri

Psikolojik sağlamlık, kişinin stres, travma, hastalık veya diğer yaşam zorluklarıyla başa çıkma becerisini ifade eder. Bu kavram, bireyin zorluklarla karşılaştığında dayanıklı kalabilme, olumlu düşünme, problem çözme yetenekleri gibi pozitif özellikleri içerir. Psikolojik sağlamlık, bireyin ruh sağlığını korumasına ve geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Psikolojik sağlamlığın risk faktörleri, kişinin sağlamlık düzeyini olumsuz yönde etkileyen faktörlerdir (Kararımak, 2006). Bu faktörler genellikle bireyin yaşamında negatif etkilere sahip olabilmektedir ve psikolojik sağlamlık üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Bazı yaygın risk faktörleri şunları içermektedir (Gizir, 2007):

- Travma geçmişi: Önceki travmatik deneyimler, kişinin stresle başa çıkma yeteneklerini etkileyebilir ve psikolojik sağlamlığı azaltır.
- Stresli yaşam olayları: Sürekli veya aşırı stres altında olmak, psikolojik sağlamlığı zayıflatır.
- Duygusal veya fiziksel istismar: İstismar deneyimleri, bireyin özsaygısını ve güvenini azaltabilir, bu da psikolojik sağlamlığı etkiler.
- Genetik faktörler: Bazı araştırmalar, genetik yatkınlığın psikolojik sağlamlığı etkileyebileceğini öne sürmektedir.
- Zorlu çevresel koşullar: Yetersiz ekonomik koşullar, güvensiz bir yaşam ortamı veya sosyal izolasyon gibi çevresel faktörler, psikolojik sağlamlığı olumsuz yönde etkiler.
- Mental veya fiziksel sağlık sorunları: Kronik bir hastalık veya engel, psikolojik sağlamlığı zayıflatır.

Psikolojik sağlamlığı olumsuz etkileyen bu risk faktörleri, bireyin yaşam kalitesini ve ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Ancak, psikolojik sağlamlığı artıran faktörler de bulunmaktadır. Örneğin, güçlü sosyal destek ağları, sağlıklı bir yaşam tarzı, pozitif

düşünme ve problem çözme becerileri, psikolojik sağlamlığı artırmaktadır. Bu nedenle, psikolojik sağlamlığı etkileyen risk faktörlerini ve koruyucu faktörleri tanımlamak ve bunlara müdahale etmek, bireylerin sağlıklı bir şekilde başa çıkmasına yardımcı olmaktadır (Arslan, 2015; Pickren, 2018).

2.4.4. Psikolojik Sağlamlıkla İlgili Koruyucu Faktörler

Sağlamlık, zorlukların üstesinden gelmeyi ve kişisel, kişilerarası ve/veya sosyal riskler karşısında refahı artırmayı ifade eder. Başka bir deyişle sağlamlık, hayatın zorluklarıyla yüzleşmedeki başarıyı temsil eder. Psikolojik esneklik çoğu durumda temel insan uyum sistemlerinin işleyişinden kaynaklanır (Sarkar ve Fletcher, 2014). Bu sistemler korunduğunda ve iyi çalışır durumda olduğunda, geliştirme ciddi zorluklara rağmen sağlamdır; ancak bu büyük sistemler hasar gördüğünde ve özellikle çevreye uzun süre maruz kaldığında gelişimsel sorunlarla karşılaşma riski çok daha fazla olmaktadır. Psikolojik sağlamlığın doğasını tanımlamaya çalışan anahtar soru şudur: Psikolojik sağlamlık bireyler arasında değişen derecelerde var olan bir özellik midir, yoksa herkesin geliştirebileceği bir süreç midir? Araştırmacılar, dirençliliği, risk faktörlerinin etkilerini azaltmak için belirli koruyucu faktörleri kullanarak kişinin şiddetli strese rağmen uyumlu bir şekilde işlev görmesine olanak tanıyan "dinamik bir durum" olarak görmeye başlamıştır. Bu sürecin dinamik doğası, bir durumun başarılı bir şekilde ele alınmasının, kişinin gelecekte de ele almasını güçlendireceği anlamına gelmektedir (Harms ve ark., 2017; Çelik ve Çelik, 2019).

Psikolojik esneklik statik bir özellik değil, gelişimsel bir süreçtir. Ayrıca psikolojik esneklik, daha iyi işlevselliğe ulaşmanın bir yolu olarak görülmemelidir. Tam tersine kişinin zorluklara rağmen normal bir hayat yaşamaya devam edebilmesi anlamına gelmektedir. Sağlamlık, çevresel tehlikelerden kaçınmak yerine, yönetilebilir zorluklar veya küçük dozlarda stres deneyimlenerek geliştirilebilmektedir. Bu nedenle deneyimler, ilk kaygıdan çok sonra bile kalıcı bir etkiye sahiptir. Pek çok çocuk, ailesinde ve çevresinde, çocuklukta veya yaşamın ilerleyen dönemlerinde ruh sağlığı sorunlarına yol açabilecek risk faktörleriyle karşılaşmaktadır (Oktan ve ark., 2014). Ancak hayatlarında risk faktörleri olmasına rağmen sağlıklı yaşamayı başaran çocuklar da vardır. Bu çocukların birçoğunun yaşamlarında onlara dayanıklılık kazandıran koruyucu faktörler görülmüştür. Psikolojik sağlamlık, bireyleri destekleyen bir takım koruyucu faktörlerle ortaya çıkmaktadır (Ağırkaya ve Erdem, 2023). Koruyucu faktörler riskleri ve kazaları etkisiz hale getirir veya telafi eder. Bireysel güvenlik açıklarının veya çevresel tehditlerin etkisini azaltmaktadır. Dolayısıyla koruyucu faktör devre dışı

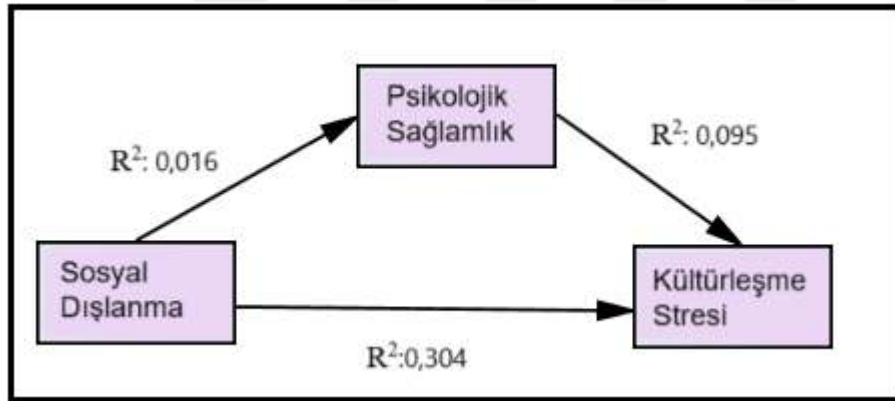
bırakıldığında adaptasyon eğrisi daha pozitif olur. Koruyucu faktörler, risklerin veya olumsuzlukların yüksek olduğu durumlarda önemli olan varlıklardır. Örneğin, araba hava yastıkları veya belirli patojenlere karşı antikorlar, insanları kaza veya enfeksiyon tehlikelerinden koruduğu için koruyucu faktörler olarak kabul edilmektedir. Koruyucu faktörler, sıkıntıların uyum üzerindeki etkilerini hafifletmektedir. Benzer şekilde, fiziksel bir saldırının yükünü üstlenmek için çocuğunun önüne atlayan bir ebeveyn, çocuğunu daha büyük zararlardan koruduğu anlamında koruyucudur (Arslan, 2015).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel tarama deseninin alt modeli olan tahmin edici (yordayıcı) kullanılmıştır. Tahmin edici desen, değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyerek belirli bir değişkenin başka bir değişken üzerindeki etkisini öngörmeye çalışmaktadır ve amaç, bağımlı değişkendeki değişimi açıklayabilecek bağımsız değişkenleri belirlemek ve bu değişkenlerin hangi düzeyde etkili olduğunu istatistiksel yöntemlerle ortaya koymaktır (Alanoğlu ve Demirtaş, 2020). Bu çalışmada da sosyal dışlanmanın kültürleşme stresi üzerinde ne düzeyde etkili olduğunun belirlenmesi ve psikolojik sağlamlığın aracı etkisinin incelenmesi gerekli görülmesi nedeniyle desen uygun görülmüştür. Araştırmada Hayes aracılık analizi gerçekleştirildiği için model aşağıdaki gibi oluşturulmuştur (Şekil 3.1).

Şekil 1 Araştırma modeli

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul'da yaşayan tüm Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır. İstanbul Göç İdaresi 2024 verilerine göre 535,025 Suriyeli yaşamaktadır. Araştırmada örneklem grubu evrenden kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olup, araştırmanın yapıldığı İstanbul'da Mayıs 2024 tarihi itibarıyla toplam 250 mülteci olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda örneklem evrenin %0.04'üdür. Katılımcıların demografik özellikleri aşağıda tablo 2'de sıralanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Özellik	Frekans (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	141	56.4
Erkek	109	43.6
Eğitim Durumu		
Eğitimi Yok	37	14.8
İlkokul	98	39.2
Lise	75	30.0
Üniversite	40	16.0
Medeni durum		
Evli	163	65.2
Bekar	87	34.8
Anadilden Başka Dil Kullanımı		
Evet	152	60.8
Hayır	98	39.2
Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	48	19.2
Kendi Mesleği	78	31.2
Farklı Meslek	124	49.6
İkamet Edilen Birimi		
Şehir	221	88.4
Kasaba	10	4.0
Köy	19	7.6
Toplam	250	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere katılımcılar çoğunluk olarak; kadın, ilkokul mezunu, evli, anadil dışında dil kullanabilen, farklı mesleğe sahip ve şehirde ikamet eden bireylerden oluşmaktadırlar. Katılımcıların yaş ortalamaları ise 35.444 ± 7.221 , evde yaşayan kişi sayısı 5.992 ± 2.078 , çocuk sayısı 3.336 ± 1.714 ve Türkiye’de yaşama yılı ise 8.436 ± 2.392 olarak belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında “Kişisel Bilgi Formu”, “Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği”, “Kültürleşme Stresi Ölçeği” ve “Sosyal Dışlanma Ölçeği” olmak üzere toplam dört ayrı veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama aşaması etik kurul onayı alındıktan sonra gerçekleştirilmiştir. Aşağıda veri toplama araçları alt başlıklar halinde incelenmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanmış olup cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, evde kaç kişi yaşandığı, kaç çocuğa sahip olduğu, anadil dışında dil

kullanımı, Türkiye’de ikamet etme yılı, çalışma durumu ve ikamet etme birimi olmak üzere toplam on sorudan oluşmaktadır (Ek 1.).

3.3.2. Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği

Smith ve ark. (2008) tarafından geliştirilen ve Doğan (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, 6 maddeden oluşmaktadır ve 5’li likert tipindedir (Ek 2). Ölçekte alt boyut bulunmamakla birlikte ölçeğin güvenirlik düzeyi 0.83 olarak belirlenmiştir. Ölçekte 2., 4. ve 6. maddeler ters kodlanmaktadır ve bu çalışma için ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,80 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten en az 6 en fazla 30 puan alınmakta olup alınan yüksek puanlar, yüksek psikolojik sağlamlığa işaret etmektedir. Ölçekte kesme noktası bulunmamaktadır.

3.3.3. Kültürleşme Stresi Ölçeği

Sandhu ve Asrabadi (1994) tarafından geliştirilen 36 maddeden oluşan ve 5’li Likert ölçeği türünde olan ölçeğin (Ek 3) güvenirlik katsayısı bu çalışmada 0.84 olarak belirlenmiştir. Ölçekte alt boyut ve ters madde bulunmamaktadır. Bizim çalışmamızda güvenirlik düzeyi 0.94 olarak belirlenmiştir. Ölçekten en az 36 en fazla 180 puan alınmaktadır ve alınan puan arttıkça kültürleşme stresi artmaktadır. Ölçekte kesme noktası bulunmamaktadır.

3.3.4. Sosyal Dışlanma Ölçeği

35 maddeden oluşan ve 5’li Likert formunda olan ölçek (Ek 4), Jehoel-Gijsbers ve Vrooman (2007) tarafından geliştirilmiş ve Bayram ve ark. (2012) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ters madde bulunmayan ölçekten en az 35, en fazla 175 puan alınmaktadır ve alınan puan arttıkça sosyal dışlanma düzeyi de artmaktadır. Ölçekte kesme noktası bulunmamaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmacı tarafından elde edilen anket verileri Excel uygulamasına aktarıldıktan sonra IBM SPSS 22 Paket İstatistik programı ve aracılık analizleri Process Macro eklentisi ile analiz edilmiştir. Analizlerde ilk olarak verilerin güvenirliği, normal dağılıma uygun olup olmadığı test edilmiş ve verilerin ± 1.5 aralığında (Tabachnick ve Fidell, 2013) olduklarının belirlenmesinin ardından betimsel istatistik (frekans), tek yönlü varyans analizi, bağımsız örneklemeler için t testi ve korelasyon analizleri ile hipotezler test edilmiştir. Yapılan analizlerin ardından bulguların yorumlanması ve

değerlendirmeler nitel olarak araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma soruları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri nedir?
- Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri anadilden başka dil kullanımına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri ikamet birimine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Katılımcıların “Sosyal Dışlanma” düzeyleri ve “Kültürleşme Stresi” arasındaki ilişkide “Psikolojik Sağlamlık” olgusunun anlamlı bir aracı etkisi var mıdır?

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde veri analizleri sonucu elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

4.1. Betimsel İstatistik Sonuçları

Çalışmada “Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri nedir?” araştırma sorusunun yanıtlanması için betimsel istatistik tablolarından yararlanılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların ölçek yanıt ortalamaları

Ölçekler	Ort. ($\bar{X}$)	$\pm$ s.s.	N
Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	19.21	4.78	250
Kültürleşme Stresi Ölçeği	111.18	27.88	
Sosyal Dışlanma Ölçeği	95.66	21.38	

Araştırmada kullanılan ölçeklerin tümü 5’li Likert formundadır ve toplam alınan puanlar Psikolojik Sağlamlık Ölçeği için 6-30; Kültürleşme Stresi Ölçeği için 36-180; Sosyal Dışlanma Ölçeği için 35-175 arasındadır. Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların psikolojik sağlamlık, kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma düzeylerinin ortalamanın üzerinde olduğu belirlenmiştir.

4.2. Doğrulayıcı Faktör Analizleri

Çalışmada kullanılan ölçeklere ilişkin doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. Psikolojik sağlamlık ölçeği Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) yeterlilik ölçümü ve Bartlett’s küresellik testi

KMO	0.849
Chi-Square	1130.981
Df	248
Sig.	<0.000

Tablo 4. Psikolojik sağamlık ölçeği faktör analizi sonuçları

Boyutlar	Faktör Yükleri	Öz Değer	Açıklanan Varyans (%)
Psikolojik Sağamlık			
<i>M1</i>	0.817		
<i>M2</i>	0.711		
<i>M3</i>	0.804	2.642	71.832
<i>M4</i>	0.912		
<i>M5</i>	0.935		
<i>M6</i>	0.871		

Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin maddeleri, tek faktörden oluşmaktadır. Faktörün özdeğeri ve varyans açıklama oranı da yukarıda verilmiştir. Toplam varyans açıklama oranı %71.832 olarak hesaplanmıştır ve tüm maddelerin faktör yükleri 0.30 ve üzeri bulunmuştur.

Tablo 5. Psikolojik sağamlık ölçeği doğrulamayı faktör analizi uyum indeksleri

	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Model
χ^2/df	$1 \leq \chi^2/df \leq 3$	$3 < \chi^2/df \leq 5$	4.02
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.10$	0.083
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1$	$0.90 < NFI < 0.95$	0.92
NNFI	$0.95 \leq NFI \leq 1$	$0.90 < NNFI < 0.95$	0.92
SRMR	$0 \leq SRMR < 0.05$	$0.05 \leq SRMR < 0.10$	0.065
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1$	$0.95 \leq CFI < 0.97$	0.95

Yapılan analiz sonucu ölçümleri istenilen uyum değerleri içerisinde yer almaktadır. Buna göre araştırma verilerinin kabul edilebilir ve iyi uyuma sahip olduğu, ayrıca doğrulamayı faktör analizinin de istatistiksel olarak anlamlı ve geçerli olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6. Kültürleşme stresi ölçeği Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) yeterlilik ölçümü ve Bartlett's küresellik testi

KMO	0.902
Chi-Square	11812.026
Df	248
Sig.	<0.000

Tablo 7. Kültürleşme stresi  l eği faktör analizi sonuçları

Boyutlar	Faktör Yükleri	�z Değer	Açıklanan Varyans (%)
Kültürleşme Stresi			
M1	0.810		
M2	0.824		
M3	0.864		
M4	0.716		
M5	0.825		
M6	0.746		
M7	0.912		
M8	0.812		
M9	0.702		
M10	0.831		
M11	0.790		
M12	0.921		
M13	0.969		
M14	0.732		
M15	0.959		
M16	0.931		
M17	0.902		
M18	0.872	2.033	69.216
M19	0.853		
M20	0.730		
M21	0.804		
M22	0.678		
M23	0.873		
M24	0.752		
M25	0.840		
M26	0.798		
M27	0.802		
M28	0.746		
M29	0.797		
M30	0.816		
M31	0.870		
M32	0.792		
M33	0.719		
M34	0.815		
M35	0.772		
M36	0.855		

Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin maddeleri, tek faktörden oluşmaktadır. Faktörün özdeğeri ve varyans açıklama oranı da yukarıda verilmiştir. Toplam varyans açıklama oranı %69.216 olarak hesaplanmıştır ve tüm maddelerin faktör yükleri 0.30 ve üzeri bulunmuştur.

Tablo 8. Kültürleşme stresi ölçeği doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleri

	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Model
χ^2/df	$1 \leq \chi^2/df \leq 3$	$3 < \chi^2/df \leq 5$	4.02
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.10$	0.067
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1$	$0.90 < NFI < 0.95$	0.91
NNFI	$0.95 \leq NFI \leq 1$	$0.90 < NNFI < 0.95$	0.93
SRMR	$0 \leq SRMR < 0.05$	$0.05 \leq SRMR < 0.10$	0.071
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1$	$0.95 \leq CFI < 0.97$	0.95

Yapılan analiz sonucu ölçümleri istenilen uyum değerleri içerisinde yer almaktadır. Buna göre araştırma verilerinin kabul edilebilir ve iyi uyuma sahip olduğu, ayrıca doğrulayıcı faktör analizinin de istatistiksel olarak anlamlı ve geçerli olduğu belirlenmiştir.

Tablo 9. Sosyal dışlanma ölçeği Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) yeterlilik ölçümü ve Bartlett's küresellik testi

KMO	0.859
Chi-Square	10739.658
Df	248
Sig.	<0.000

Tablo 10. Sosyal dışlanma ölçeği faktör analizi sonuçları

Boyutlar	Faktör Yükleri	Öz Değer	Açıklanan Varyans (%)
Sosyal Dışlanma			
<i>M1</i>	0.706		
<i>M2</i>	0.757		
<i>M3</i>	0.639		
<i>M4</i>	0.617	3.031	67.359
<i>M5</i>	0.701		
<i>M6</i>	0.775		
<i>M7</i>	0.941		
<i>M8</i>	0.854		
<i>M9</i>	0.788		
<i>M10</i>	0.831		
<i>M11</i>	0.871	2.559	69.547
<i>M12</i>	0.687		
<i>M13</i>	0.724		
<i>M14</i>	0.813		
<i>M15</i>	0.714		
<i>M16</i>	0.705		
<i>M17</i>	0.735	1.367	78.120
<i>M18</i>	0.832		
<i>M19</i>	0.861		
<i>M20</i>	0.816		
<i>M21</i>	0.910		
<i>M22</i>	0.749		
<i>M23</i>	0.670		
<i>M24</i>	0.725		
<i>M25</i>	0.772		
<i>M26</i>	0.764		
<i>M27</i>	0.690		
<i>M28</i>	0.640	2.334	66.214
<i>M29</i>	0.606		
<i>M30</i>	0.734		
<i>M31</i>	0.882		
<i>M32</i>	0.703		
<i>M33</i>	0.710		
<i>M34</i>	0.792		
<i>M35</i>	0.754		

Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin maddeleri dört faktörden oluşmaktadır. Faktörün özdeğeri ve varyans açıklama oranı da yukarıda verilmiştir.

Toplam varyans açıklama oranı %77.542 olarak hesaplanmıştır ve tüm maddelerin faktör yükleri 0.30 ve üzeri bulunmuştur.

Tablo 11. Kültürleşme stresi ölçeği doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleri

	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Model
χ^2/df	$1 \leq \chi^2/df \leq 3$	$3 < \chi^2/df \leq 5$	4.76
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.10$	0.084
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1$	$0.90 < NFI < 0.95$	0.91
NNFI	$0.95 \leq NFI \leq 1$	$0.90 < NNFI < 0.95$	0.92
SRMR	$0 \leq SRMR < 0.05$	$0.05 \leq SRMR < 0.10$	0.073
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1$	$0.95 \leq CFI < 0.97$	0.96

Yapılan analiz sonucu ölçümleri istenilen uyum değerleri içerisinde yer almaktadır. Buna göre araştırma verilerinin kabul edilebilir ve iyi uyuma sahip olduğu, ayrıca doğrulayıcı faktör analizinin de istatistiksel olarak anlamlı ve geçerli olduğu belirlenmiştir.

4.3. İlişki Analizleri

Çalışmada belirlenen “Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusunun yanıtlanabilmesi için korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 12).

Tablo 12. Ölçekler Arasındaki İlişkiler

	Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	Kültürleşme Stresi Ölçeği	Sosyal Dışlanma Ölçeği
Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	1	0.095	0.016
Kültürleşme Stresi Ölçeği	0.095	1	0.304
Sosyal Dışlanma Ölçeği	0.016	0.304	1

*p<0.05

Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların psikolojik sağlamlık düzeyleri ile kültürleşme stresleri arasında anlamlı pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki vardır ($r^2=0.095$; $p<0.05$). Psikolojik sağlamlık düzeyi ile sosyal dışlanma düzeyleri arasında da yine anlamlı pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki vardır ($r^2=0.016$; $p<0.05$). Son olarak kültürleşme stresi ile sosyal dışlanma düzeyleri arasında anlamlı pozitif yönlü ve orta

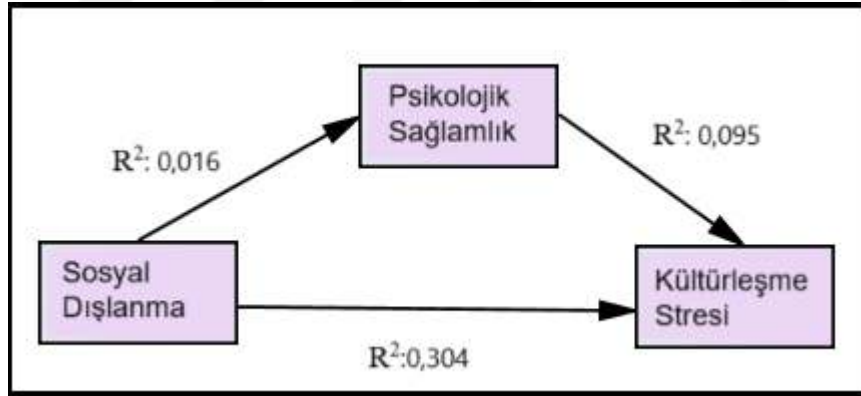
düzeyde bir ilişki vardır ($r^2=0.304$; $p<0.05$). Tüm ölçekler arasında anlamlı ilişki saptanmıştır.

Çalışmadaki bir diğer araştırma sorusu “Katılımcıların “Sosyal Dışlanma” düzeyleri ve “Kültürleşme Stresi” arasındaki ilişkide “Psikolojik Sağlamlık” olgusunun anlamlı bir aracı etkisi var mıdır?” olarak belirlenmiş olup, aracılık etkisinin analiz edilmesi için Sobel Testi ile aracı değişken analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 13. Psikolojik sağlamlığın sosyal dışlanma ve kültürleşme stresi arasındaki aracı rolü

Aracı Değişken	Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	R	R ²	F	LLCI	ULCI	p
Psikolojik Sağlamlık	Sosyal Dışlanma	Kültürleşme Stresi	0.60	0.36	69.98	0.54	0.81	0.000

Tablo 13 incelendiğinde psikolojik sağlamlığın aracılık rolünün bağımlı değişken kültürleşme stresi olduğunda anlamlı hale geldiği gözlenmektedir ($p<0.05$), (Şekil 1). P değeri 0.05’ten küçük olsa da LLCI-ULCI değerleri arasına sıfır değeri girmediğinde aracılık rolü istatistiksel olarak anlamlı olmaktadır ve bu durum ikinci modelde sağlanmaktadır.

Şekil 2. Psikolojik sağlamlığın aracı rolü

4.4. Fark Analizleri

Çalışmada belirlenen “Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” olarak belirlenmiştir. Sorunun yanıtlanması için bağımsız örneklem t testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 14. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin cinsiyete göre değişimi

Özellikler	Cinsiyet	N	Ort. ($\bar{X}$)	F	t	Cohen' d	p
Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	Kadın	141	18.59	1.54	-2.27	0.392	0.024
	Erkek	109	20.00				
Kültürleşme Stresi Ölçeği	Kadın	141	106.92	0.32	-2.77	0.208	0.006
	Erkek	109	116.71				
Sosyal Dışlanma Ölçeği	Kadın	141	93.26	0.15	-2.03	0.310	0.043
	Erkek	109	98.77				

*p<0.05

Tablo 14 incelendiğinde katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0.05). Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puan ortalamalarının erkeklerde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Diğer araştırma sorusu “Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” olarak belirlenmiştir. Sorunun yanıtlanabilmesi için bağımsız örneklem için t testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 15. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin medeni duruma göre değişimi

Özellikler	Medeni Durum	N	Ort. ($\bar{X}$)	F	t	p
Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	Evli	164	19.27	0.14	0.30	0.760
	Bekar	86	19.08			
Kültürleşme Stresi Ölçeği	Evli	164	113.78	0.07	2.03	0.044
	Bekar	86	106.32			
Sosyal Dışlanma Ölçeği	Evli	164	96.79	0.02	1.15	0.252
	Bekar	86	93.54			

*p<0.05

Tablo 15 incelendiğinde katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermezken (p>0.05); “Kültürleşme Stresi” düzeyleri medeni duruma göre anlamlı farklılaşmaktadır (p<0.05). Kültürleşme stresi düzeylerinin evli bireylerde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada belirlenen “Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri anadilden başka dil kullanımına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” olarak belirlenmiştir ve sorunun yanıtlanmasına ilişkin bağımsız örneklem için yine t testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 16. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin dil kullanımına göre değişimi

Özellikler	Dil Kullanımı	N	Ort. ($\bar{X}$)	F	t	p
Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	Evet	152	19.38	3.68	0.71	0.465
	Hayır	98	18.93			
Kültürleşme Stresi Ölçeği	Evet	152	113.18	1.55	1.43	0.153
	Hayır	98	108.09			
Sosyal Dışlanma Ölçeği	Evet	152	93.68	0.54	-1.80	0.073
	Hayır	98	98.73			

*p<0.05

Tablo 16’ya göre katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri dil kullanımına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05).

Çalışmanın bir diğer araştırma sorusu “Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” olarak belirlenmiştir. Bu sorunun yanıtlanabilmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir.

Tablo 17. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin eğitim durumuna göre değişimi

Özellikler		Kareler Toplamı	Kareler Ort.	F	p
Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	Gruplararası	53.81	17.93	0.78	0.505
	Grupiçi	5641.37	22.93		
Kültürleşme Stresi Ölçeği	Gruplararası	10458.91	3486.31	4.68	0.003
	Grupiçi	183165.25	599.255		
Sosyal Dışlanma Ölçeği	Gruplararası	1797.76	599.25	1.31	0.270
	Grupiçi	112026.01	455.39		

*p<0.05

Tablo 17 incelendiğinde katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık” ve “Sosyal Dışlanma” düzeylerinin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği (p>0.05), “Kültürleşme Stresi” düzeylerinin ise anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir (p<0.05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için post hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Yapılan Tukey testi sonucunda eğitim düzeyleri açısından üniversite mezunu katılımcılarla (Ort.=100.95) ile eğitimi olmayan (Ort.=120.16) ve ilkokul (Ort.=115.43) düzeyinde eğitim alan bireyler arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (p<0.05). Eğitimi olmayan bireylerin “Kültürleşme Stresi” düzeylerinin üniversite ve ilkokul düzeyinde eğitim alan bireylerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapılan Tukey testi sonucunda eğitim düzeyleri açısından üniversite mezunu katılımcılarla (Ort.=100.95) ile eğitimi olmayan (Ort.=120.16) ve ilkokul (Ort.=115.43) düzeyinde eğitim alan bireyler arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Eğitimi olmayan bireylerin “Kültürleşme Stresi” düzeylerinin üniversite ve ilkokul düzeyinde eğitim alan bireylerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada diğer soru “Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” olarak belirlenmiştir. Sorunun yanıtlanabilmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir.

Tablo 18. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin çalışma durumuna göre değişimi

Özellikler		Kareler Toplamı	Kareler Ort.	F	p
Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	Gruplararası	52.92	26.46	1.16	0.316
	Grupiçi	5642.25	22.84		
Kültürleşme Stresi Ölçeği	Gruplararası	5126.44	2563.22	3.36	0.036
	Grupiçi	188497.72	763.15		
Sosyal Dışlanma Ölçeği	Gruplararası	442.21	221.11	0.48	0.618
	Grupiçi	113381.56	459.03		

* $p<0.05$

Tablo 18 incelendiğinde katılımcıların çalışma durumlarının sadece “Kültürleşme Stresi” düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Psikolojik sağlamlık ve sosyal dışlanma düzeyleri arasında ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$). Farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için belirlenmesi için post hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır (Tablo 4.10). Tukey testi sonucuna göre katılımcılarda kendi mesleğini (Ort.=104.47) yapan grup farklı meslek (Ort.=114.04) gruplarından anlamlı derecede düşüktür ($p<0.05$).

Çalışmanın son sorusu “Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri ikamet birimine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” olarak belirlenmiştir. Hipotezin test edilmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir.

Tablo 19. Katılımcıların “kısa psikolojik sağlamlık”, “kültürleşme stresi” ve “sosyal dışlanma” düzeylerinin ikamet birimine göre değişimi

Özellikler		Kareler Toplamı	Kareler Ort.	F	p
Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	Gruplararası	8.34	4.17	0.18	0.834
	Grupiçi	5686.84	23.02		
Kültürleşme Stresi Ölçeği	Gruplararası	1649.78	824.89	1.06	0.348
	Grupiçi	191974.38	777.22		
Sosyal Dışlanma Ölçeği	Gruplararası	27.33	13.66	0.03	0.971
	Grupiçi	113796	460.71		

*p<0.05

Tablo 19. incelendiğinde katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeylerinin ikamet edilen birime bağlı olarak anlamlı farklılaşmadığı belirlenmiştir (p>0.05).

4.5. Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde yapılan analizler sonucunda elde edilen araştırma sonuçlarının yorumlanması ve literatürde yer alan diğer araştırma sonuçları ile kıyaslanmaları sağlanmıştır.

Çalışmada ilk olarak katılımcıların psikolojik sağlamlık, kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma düzeylerinin ortalamanın üzerinde olduğu belirlenmiştir. Bu durum, Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin genel olarak uyum süreçlerinde önemli zorluklarla karşılaştıklarını ve bu süreçte sosyal dışlanma ve kültürel uyum sorunlarının ortalamanın üzerinde yaşandığını göstermektedir. Ager ve Strang (2008) tarafından önerilen entegrasyon modeli, mültecilerin kültürel uyum süreçlerinde sosyal ilişkiler ve aidiyet hislerinin önemli bir rol oynadığını ve sosyal dışlanmanın bu süreçte stres yaratabileceğini belirtmektedir. Psikolojik sağlamlık düzeylerinin yüksek olması da literatürdeki bulgularla uyumludur. Akçay Civriz’in (2019) yaptığı çalışmada, Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin kültürel ve sosyal engellere rağmen yüksek bir psikolojik dayanıklılık gösterdikleri, bu dayanıklılığın da stresle baş etmede önemli bir etken olduğu belirtilmiştir. Diğer yandan, Berry’nin (2017) kültürleşme teorisi, kültürleşme stresinin özellikle entegrasyon veya asimilasyon stratejilerinin benimsenmediği durumlarda arttığını vurgular; bu da çalışmamızda bulunan, evli ve eğitimsiz bireylerde daha yüksek kültürleşme stresi düzeyleriyle örtüşmektedir. Zira eğitimsiz bireylerin entegrasyon noktasında daha kapalı oldukları ya da kendi ailesini

kurmuş bireylerin, özellikle de çocuk sahibi iseler kültürel bağlarını sürdürme alışkanlığında daha ısrarcı oldukları tahmin edilmektedir.

Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir ve ölçek ortalamalarının erkeklerde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sijbrandij ve ark. (2017) savaş ve çatışma bölgelerinden gelen mülteciler üzerinde yaptığı bir çalışmada, erkeklerin travma sonrası stresle başa çıkmada daha dirençli oldukları ve psikolojik sağlamlıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum, erkeklerin geleneksel olarak duygusal dayanıklılıklarını arttıran sosyal ve kültürel rollere sahip olmalarına bağlanmıştır. Stewart (2014) çalışmasında, kadın mültecilerin, özellikle de çocuk sahibi olanların, kültürel normlara uyum sağlama ve sosyal entegrasyon konusunda erkeklere göre daha fazla zorlandıkları ve bu nedenle daha yüksek düzeyde stres ve dışlanma hissettikleri belirtilmiştir. Kadınların genellikle aile içi roller ve çocuk bakım sorumlulukları nedeniyle sosyal uyumda daha fazla güçlük yaşadıkları literatürde sıkça vurgulanmaktadır (Beiser ve Hou, 2006). Ancak, çalışmanızda erkeklerin daha yüksek kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma seviyelerine sahip olması, erkeklerin genellikle iş bulma ve geçim sağlama sorumluluklarını üstlendikleri bağlamda açıklanabilir. Literatürde de erkek mültecilerin genellikle ekonomik entegrasyon konusunda daha fazla zorluk yaşadıkları, iş bulma süreçlerinin daha uzun sürdüğü ve bu durumun kültürel uyum sürecinde ek stres yarattığı belirtilmiştir (Demirci ve Kırdar, 2023). Bu bağlamda, erkeklerin daha yüksek kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma seviyelerine sahip olması, toplum içindeki rollerinin ve ekonomik baskıların etkisiyle ilişkili olabilir.

Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlamlık” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermezken; “Kültürleşme Stresi” düzeyleri medeni duruma göre anlamlı farklılaşmaktadır. Kültürleşme stresi düzeylerinin evli bireylerde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Oppedal ve ark. (2020) Norveç'teki mültecilerle yaptığı bir çalışmada, medeni durumun psikolojik sağlamlık üzerinde belirleyici bir faktör olmadığı; bu duruma daha çok bireylerin sosyal destek ağları, eğitim düzeyleri ve ekonomik durumlarının etki ettiği belirtilmiştir. Sosyal dışlanma açısından da birçok araştırma medeni durumdan ziyade etnik kimlik, dil engeli ve kültürel farklılıkların daha belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (Hou ve Beiser, 2006). Evli mültecilerin genellikle aile yükümlülükleri ve sorumlulukları nedeniyle uyum süreçlerinde daha fazla zorluk yaşadıkları sıkça dile getirilmektedir. Bu bağlamda, Berry'nin kültürleşme teorisi, evli bireylerin aile içinde ve dışında uyum sağlaması gereken farklı kültürel normlar ve değerlerle karşılaştığını ve bu durumun

kültürleşme stresini artırabileceğini öne sürmektedir (Berry, 2006). Özellikle çocuk sahibi olan evli bireylerin, çocukların eğitimi ve geleceği için hem kendi hem de çocuklarının uyum süreçlerine yatırım yapmak zorunda olmaları, stres seviyelerini artırmaktadır (Khawaja ve Milner, 2012). Özellikle, Al-Issa ve Tousignant (1997) gibi araştırmacılar, evli mültecilerin evde ve toplumda üstlendikleri çoklu rollerin ve sorumlulukların kültürleşme sürecini zorlaştırdığını ve bu sürecin stres düzeylerini artırdığını belirtmektedir. Psikolojik sağlık ve sosyal dışlanma düzeylerinin farklılaşmaması, bu durumun kültürel uyum sürecinde daha çok bireylerin kişisel kaynaklarına ve sosyal destek ağlarına bağlı olduğunu düşündürmektedir. Ancak, evli bireylerin daha yüksek kültürleşme stresi yaşamaları, literatürdeki çalışmalarla tutarlı bir şekilde, onların aile içi ve dışı rollerine ve sorumluluklarına atfedilmektedir.

Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeyleri dil kullanımına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Şeker’in (2015) çalışmasında ise mültecilerde dil becerisi ve eğitim düzeyinin düşük olmasının kültürleşme stresini artırdığı ve uyum süreçlerini zorlaştırdığı belirtilmiştir. Görüldüğü üzere literatürde çalışmamızın aksi yönünde de bulgular mevcuttur. Bu zıtlıkların örnekleminden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Daha geniş örneklemle yapılan çalışmalarda veya farklı kültürel özelliklere sahip bireylerde farklı etkinliklerin ortaya çıkması sonuçlarda çeşitliliğe neden olmaktadır.

Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlık” ve “Sosyal Dışlanma” düzeylerinin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği, “Kültürleşme Stresi” düzeylerinin ise anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğu incelendiğinde üniversite eğitim düzeyi ile eğitimi olmayan ve ilkokul düzeyinde eğitim alan bireyler arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Eğitimi olmayan bireylerin “Kültürleşme Stresi” düzeylerinin üniversite ve ilkokul düzeyinde eğitim alan bireylerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Fazel ve arkadaşlarının (2005) mültecilerle yaptığı çalışmada, psikolojik sağlık düzeyinin, bireylerin eğitim durumundan ziyade, sahip oldukları sosyal destek ağları, travma sonrası yaşadıkları deneyimler ve kültürel adaptasyon süreçlerindeki bireysel farklılıklarla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde, sosyal dışlanma hissinin de eğitim durumundan ziyade, mültecilerin toplumsal kabulü, ekonomik durumları ve dil yeterlilikleri gibi faktörlerle daha yakından ilişkili olduğu görülmektedir (Beiser ve Hou, 2001). Eğitim, bireylerin yeni bir kültüre adapte olma süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Üniversite mezunu bireylerin genellikle daha yüksek seviyede kültürel bilgiye, dil becerilerine ve sosyal ağlara sahip olması, onların kültürel adaptasyon sürecini kolaylaştırmaktadır.

(Schweitzer ve ark., 2006). Ayrıca, eğitimli bireylerin kültürel farklılıkları anlama ve yönetme konusundaki becerilerinin daha gelişmiş olması, bu bireylerin kültürleşme stresini daha düşük seviyede deneyimlemelerine katkı sağlamaktadır (Berry, 2006). Kirmayer ve ark. (2011) düşük eğitim seviyesinin, bireylerin sosyal ve ekonomik entegrasyonunu zorlaştırdığını, bu durumun da kültürel adaptasyonu güçleştirerek stres seviyelerini artırdığını belirtmektedir. Eğitimsiz bireyler, genellikle dil becerileri ve kültürel farkındalık konularında daha dezavantajlıdır; bu da sosyal ilişkilerde zorlanmalarına ve toplumun diğer üyeleriyle etkileşimlerinde sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Ayrıca, eğitim eksikliği, bu bireylerin iş bulma ve ekonomik olarak kendilerini güvende hissetme şansını azaltmakta ve bu da kültürel uyum süreçlerinde ek bir stres faktörü yaratmaktadır.

Katılımcıların çalışma durumlarının “Kültürleşme Stresi” düzeylerinin üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olduğu belirlenmiştir. Farklılıkların belirlenmesi için yapılan post hoc testleri sonucunda katılımcılarda kendi mesleğini yapan grup, farklı meslek gruplarından anlamlı derecede düşüktür. Literatürde kendi mesleklerini yapabilen mültecilerin kültürleşme stresinin daha düşük olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır (Connor, 2010). Bu durum, çalışmanızda, mesleklerini yapabilen katılımcıların daha düşük kültürleşme stresi düzeylerine sahip olmalarıyla örtüşmektedir. Aynı şekilde, Bloch (2008) da kendi mesleğini sürdürebilen mültecilerin daha güçlü sosyal bağlar kurduklarını ve toplumsal kabul düzeylerinin arttığını belirtmiştir. Buna karşın, çalışmayan veya farklı meslek gruplarında çalışan mülteciler genellikle daha yüksek kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma düzeyleri yaşarlar. Bu durum, ekonomik belirsizlik, işsizlik veya alt düzey işlerde çalışma nedeniyle sosyal prestijin düşük olması ve topluma katılımın kısıtlanması gibi faktörlerden kaynaklanabilir. Farklı meslek gruplarında çalışan bireyler, genellikle düşük ücretli ve geçici işlerde çalışmak zorunda kalabilirler; bu da ekonomik ve sosyal stres faktörlerini artırabilir (Bloch, 2004). Son olarak, psikolojik sağlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmaması, bu özelliğin bireylerin kişisel ve karakteristik özelliklerine daha çok bağlı olduğunu ve çalışma durumunun psikolojik sağlık üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını göstermektedir. Yeh ve Wang (2000), psikolojik sağlık düzeylerinin, bireylerin içsel güçleri, travmatik deneyimleri ele alma kapasiteleri ve destek ağlarıyla daha yakından ilişkili olduğunu, dolayısıyla çalışma durumunun bu özellik üzerinde sınırlı bir etkisinin olduğunu belirtmektedir.

Katılımcıların “Kısa Psikolojik Sağlık”, “Kültürleşme Stresi” ve “Sosyal Dışlanma” düzeylerinin ikamet edilen birime bağlı olarak anlamlı farklılaşmadığı

belirlenmiştir. Birçok çalışmada, ikamet edilen yerin (şehir merkezi, kırsal bölge, mülteci kampları vs.) bireylerin psikolojik durumları üzerinde belirgin etkiler yarattığı bulunmuştur. Örneğin, büyük şehirlerde yaşamının, sosyal destek ağlarının daha geniş olabilmesi nedeniyle psikolojik sağlamlık üzerinde olumlu etkiler yarattığı, kırsal veya mülteci kampı gibi daha izole ortamlarda ise stres ve dışlanma düzeylerinin daha yüksek olabileceği belirtilmiştir (Bollini ve ark., 2009; Ghosh, 2018). Ancak, bazı çalışmalar, yaşanılan yerin bu faktörler üzerinde önemli bir etkisi olmadığını ve bireylerin kişisel özellikleri, sosyal destek sistemleri ve yerel toplumsal yapıların daha belirleyici olduğunu öne sürmüştür (Jasinskaja-Lahti ve ark., 2006; Dalgard ve ark., 2006). Bu çalışmanın sonuçlarına göre özellikle, yerel sosyal destek ağları, bireylerin psikolojik sağlamlıkları ve stres yönetimleri üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olabilir (Sandhu ve Asrabadi, 1994; Schlechter ve ark., 2021). Ayrıca, bireylerin kişisel başa çıkma stratejileri, kültürel bağlamları ve toplumsal destek sistemleri, yaşadıkları yerin psikolojik etkilerini dengeleyebilir veya etkisiz hale getirebilir. Bazı araştırmalar, ikamet edilen yerin etkisini belirli bir bağlamda değerlendirdiğinde, örneğin, mülteci kamplarındaki zorluklar ile şehir merkezlerinde yaşamının farklı stres etkenleri ve destek sistemleri sunduğunu belirtmektedir (Bakker ve ark., 2012). Ancak, sizin çalışmanızda bu etkilerin belirgin bir farklılık yaratmadığı görülmektedir. Bu durum, yaşanılan yerin psikolojik etkiler üzerindeki rolünün, diğer kişisel ve sosyal faktörler tarafından daha fazla belirlendiğini gösterebilir.

Katılımcıların psikolojik sağlamlık düzeyleri ile kültürleşme stresleri arasında anlamlı pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki vardır. Psikolojik sağlamlık düzeyi ile sosyal dışlanma düzeyleri arasında da yine anlamlı pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki vardır. Son olarak kültürleşme stresi ile sosyal dışlanma düzeyleri arasında anlamlı pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki vardır. Öncelikle, psikolojik sağlamlık düzeyleri ile kültürleşme stresi arasındaki pozitif yönlü ve zayıf ilişki, psikolojik sağlamlığın her ne kadar bireylerin stresle başa çıkma kapasitesini artırsa da kültürleşme sürecinde yaşanan stresin tamamen ortadan kalkmasını sağlayamayabileceğine işaret etmektedir. Psikolojik sağlamlığı yüksek bireyler, zorluklarla başa çıkmada daha iyi olsalar da kültürel farklılıklar ve uyum sürecindeki engeller nedeniyle yine de stres yaşayabilmektedirler. Bu durum, psikolojik sağlamlığın kültürleşme stresini tamamen engellemediğini ancak stresle başa çıkma becerilerini desteklediğini göstermektedir. Yeh ve Inose (2003) tarafından yapılan bir çalışmada, yüksek psikolojik sağlamlık seviyelerinin, kültürel uyum sürecinde stresin etkilerini hafiflettiği ancak tamamen ortadan kaldırmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik sağlamlık ile sosyal dışlanma

düzeyleri arasındaki pozitif yönlü ve zayıf ilişki ise, psikolojik sağlamlığın, sosyal dışlanmaya maruz kalma durumunda dahi bireylerin bu durumu tolere etme kapasitesini artırdığını ancak dışlanma hissini tamamen yok edemediğini göstermektedir. Schmitt ve ark. (2014), psikolojik sağlamlığın, dışlanma veya sosyal reddedilmeye karşı direnç sağladığını ve bireylerin bu tür deneyimlerle başa çıkma kapasitelerini artırdığını belirtmiştir. Ancak, bireyler sosyal çevrelerinden reddedilme veya dışlanma yaşadıklarında, psikolojik sağlamlık bu olumsuz duyguları tamamen önleyemeyebilir. Bu durum, dışlanma ile psikolojik sağlamlık arasındaki pozitif ilişkiyi açıklayabilir. Kültürleşme stresi ile sosyal dışlanma düzeyleri arasındaki pozitif yönlü ve orta düzeyde ilişki, kültürel uyum sürecinde yaşanan stresin, bireylerin sosyal olarak dışlanma hisleriyle doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Literatürde, sosyal dışlanma ve kültürleşme stresinin, birbirini besleyen ve olumsuz döngüler oluşturabilen süreçler olduğu sıkça vurgulanmaktadır (Berry, 1997; Williams ve Neighbors, 2007). Özellikle, mülteci veya göçmen bireylerin, yerel toplum tarafından dışlandıklarını hissetmeleri, kültürleşme streslerini artırmakta ve bu stres, toplumsal uyum ve kabul sürecini daha da zorlaştırmaktadır. McLaren (2003) tarafından yapılan bir araştırma, kültürel farklılıklar nedeniyle dışlanma hissini, bireylerde artan bir stres kaynağı olduğunu ve bu iki değişkenin genellikle birbirini etkilediğini ortaya koymuştur.

Psikolojik sağlamlığın aracılık rolünün bağımlı değişken kültürleşme stresi olduğunda anlamlı hale geldiği gözlenmiştir. Psikolojik sağlamlığın aracılık rolünün anlamlı hale gelmesi, bireylerin kültürleşme sürecinde karşılaştıkları stresin, psikolojik sağlamlık düzeylerine göre değiştiğini göstermektedir. Yani, psikolojik sağlamlık yüksek olan bireylerin, kültürleşme sürecinde karşılaştıkları stresin olumsuz etkilerini daha iyi yönetebildikleri ve bu süreçten daha az zarar gördükleri sonucunu çıkarmak mümkündür. Bu bulgu, Benet-Martínez ve Haritatos (2005) gibi araştırmacılar tarafından da desteklenmektedir. Onların çalışmasında, psikolojik sağlamlığın, göçmen bireylerin kültürel uyum süreçlerinde karşılaştıkları stresle başa çıkmada kritik bir rol oynadığı belirtilmiştir. Benzer şekilde, Ward ve Kennedy (1994) de kültürel uyum sürecinde psikolojik sağlamlığın kritik bir faktör olduğunu ve göçmen bireylerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, kültürleşme stresinin şiddetini önemli ölçüde azalttığını belirtmişlerdir. Bu çalışma, psikolojik sağlamlığın, stres ve uyum arasındaki ilişkide önemli bir tampon görevi gördüğünü vurgulamaktadır. Psikolojik sağlamlığı yüksek olan bireyler, kültürel uyum süreçlerinde karşılaştıkları stres faktörlerini daha etkili bir şekilde yönetebilirler, bu da kültürleşme stresini azaltarak bireylerin genel iyi oluşlarını artırabilir. Bununla birlikte, araştırmalar arasında bazı farklılıklar da

bulunmaktadır. Kuo (2014), bazı kültürel bağlamlarda psikolojik sağlamlığın kültürel stresle başa çıkmada daha belirgin bir etkisi olduğunu, ancak diğer bağlamlarda bu etkinin sınırlı kalabileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla, psikolojik sağlamlığın aracılık rolü, kültürel, sosyal ve bireysel faktörlere göre değişkenlik gösterebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin sosyal dışlanma düzeyleri ve kültürleşme stresleri arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlık olgusunun aracı etkisinin değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama deseni kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini ülkemizde yaşayan tüm Suriyeli mülteciler oluştururken, örneklem grubunu ise Mayıs 2024 tarihi itibarıyla toplam 250 mülteci oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından online olarak elde edilen anket verileri Excel uygulamasına aktarıldıktan sonra IBM SPSS 22 Paket İstatistik programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Araştırmaya katılan bireylerin psikolojik sağlamlık, kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma düzeylerinin ortalamanın üzerinde olması, Suriyeli mültecilerin Türkiye’de karşılaştıkları zorluklarla mücadele ederken hem dirençli hem de yüksek düzeyde stres ve dışlanma yaşadıklarını göstermektedir. Bu durum, mülteci topluluklarının uyum süreçlerinde önemli engellerle karşılaştığını ve bu faktörlerin psikolojik iyi oluşlarını etkilediğini ortaya koymaktadır.

- Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, erkeklerin psikolojik sağlamlık, kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma düzeylerinin kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, erkeklerin hem daha dirençli olduğu hem de daha fazla dışlanma ve stres yaşadığı anlamına gelebilir. Kültürleşme stresi açısından ise evli bireylerin daha yüksek seviyede stres yaşadığı belirlenmiştir. Evlilik ve aile sorumluluklarının göçmen bireylerin üzerindeki baskıyı artırabileceği ve bu durumun kültürleşme stresini yükseltebileceği düşünülebilir.

- Dil kullanımının psikolojik sağlamlık, kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmaması, bireylerin anadilleri dışında başka bir dil konuşabilmelerinin kültürel adaptasyon veya dışlanma algısı üzerinde doğrudan belirleyici bir faktör olmadığını göstermektedir. Ancak eğitim durumu kültürleşme stresi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Eğitimi olmayan bireylerin kültürleşme stres düzeylerinin üniversite ve ilkokul mezunlarına kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir.

- Çalışma durumunun kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma üzerinde önemli bir farklılık yarattığı görülmektedir. Kendi mesleğini yapabilen bireylerin kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma düzeylerinin çalışmayan ve farklı mesleklerde çalışan bireylere kıyasla daha düşük olması, mesleki tatminin ve sosyal entegrasyonun, bireylerin kültürel uyum sürecine olumlu katkı sağladığını düşündürmektedir.

- İkamet edilen birime bağlı olarak psikolojik sağlık, kültürleşme stresi ve sosyal dışlanma düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmaması, bu değişkenlerin şehir veya kırsal alan fark etmeksizin benzer düzeyde deneyimlendiğini göstermektedir. Bu durum, mülteci bireylerin yaşadıkları stresin ve dışlanma algısının mekânsal farklılıklardan bağımsız olabileceğine işaret etmektedir.

- Psikolojik sağlık ile kültürleşme stresi arasında anlamlı, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunması, daha yüksek psikolojik sağlamlığa sahip bireylerin kültürleşme sürecinde daha fazla stres yaşayabileceğini göstermektedir. Benzer şekilde, psikolojik sağlık ile sosyal dışlanma arasındaki pozitif yönlü ve zayıf ilişki, bireylerin psikolojik olarak dirençli olmalarına rağmen sosyal dışlanmaya maruz kalabileceklerini düşündürmektedir. Kültürleşme stresi ile sosyal dışlanma arasındaki orta düzeydeki anlamlı pozitif ilişki ise, kültürel uyum sürecinde dışlanma algısının bireyler üzerinde önemli bir stres kaynağı olduğunu desteklemektedir.

5.2. Öneriler

Elde edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

- Toplumsal farkındalık kampanyaları ve eğitim programları, yerel halkın mültecilere karşı tutumlarını değiştirmeye yönelik olarak geliştirilmelidir,

- Özellikle kültürleşme stresi ve sosyal dışlanmanın azaltılmasına yönelik politikalar, mültecilere sağlanan sosyal desteklerin etkinliği artırılmalıdır,

- Kadınların kültürel uyum süreçlerini destekleyecek eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimini artırmak için topluluk merkezleri veya kadın sığınma evleri gibi sosyal yapılar güçlendirilmelidir,

Bu öneriler, araştırmanın bulgularına dayalı olarak geliştirilmiştir ve uygulamada mültecilerin karşılaştığı zorlukların giderilmesine yönelik stratejiler sunmmatadır.

KAYNAKÇA

- Abrahamson, P. (2017). Social exclusion: Concepts and debates içinde *Poverty and social exclusion in the New Russia*. UK: Routledge, 95-108.
- Adewunmi, O. (2015). *Acculturation stress and the coping strategies of Nigerian immigrant women in the United States*. Yayımlanmamış doktora tezi, Walden University, Minneapolis.
- Ager, A. ve Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21, 166.
- Ağırkaya, K. ve Erdem, R. (2023). Psikolojik sağlık: Sağlık çalışanları açısından bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 656-678.
- Akçay Civriz, G. (2019). *Suriyeli sığınmacı kadınlarda psikolojik dayanıklılık ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ilişkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Akın, M. H. ve Bozbaş, G. (2020). Suriye'den Türkiye'ye göçün sosyolojik sonuçları: suriyeli göçmenler üzerine uygulamalı bir saha araştırması. *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(97), 47-65.
- Aksoy, Ö. A. (2020). Gündelik hayatı yerinden etmek: Türkiye'den İngiltere'ye göç eden nitelikli işgücünün göç etme nedenleri. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, 10(1), 183-218.
- Akyıldız, İ. E. (2016). Göç teorilerinin karşılaştırmalı analizi. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(2), 127-176.
- Alanoğlu, M. ve Demirtaş, Z. (2020). Bürokratik okul yapısı ile müdür yönetim tarzları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-15.
- Al-Issa, I. ve Tousignant, M. (1997). *Ethnicity, immigration, and psychopathology*. Springer Science & Business Media.
- Altıok, B. ve Tosun, S. (2020). Understanding foreign policy strategies during migration movements: a comparative study of Iraqi and Syrian mass refugee inflows to Turkey. *Turkish Studies*, 21(5), 684-704.
- Arslan, G. (2015). Ergenlerde psikolojik sağlık: Bireysel koruyucu faktörlerin rolü. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(44), 73-82.

- Arslan, G. (2015). Psikolojik istismar, psikolojik sağamlık, sosyal bağlılık ve aidiyet duygusu arasındaki ilişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 1(36), 47-58.
- Athota, V. S., Malik, A., Athota, V. S. ve Malik, A. (2019). Theoretical foundations of resilience, well-being and innovation. *Managing Employee Well-being and Resilience for Innovation: Evidence from Knowledge-intensive Service Industries*, 15-54.
- Ay, H. ve Akan, R. (2017). Tarihsel süreçte sosyal yardımların gelişimi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 6(18), 787-798.
- Bak, C. K. (2018). Definitions and measurement of social exclusion-A conceptual and methodological review. *Advances in Applied Sociology*, 8(5), 422-443.
- Bakewell, O. (2015). Göç kuramında yapı ve fail kavramları üzerine bazı görüşler. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2), 188-218.
- Bakker, J., Holenderski, L., Kocielnik, R., Pechenizkiy, M. ve Sidorova, N. (2012). Stess@ work: From measuring stress to its understanding, prediction and handling with personalized coaching. içinde *Proceedings of the 2nd ACM SIGHIT International health informatics symposium*, 673-678.
- Bala, A. (2017). Migration in India: Causes and consequences. *Migration*, 2(4).
- Bayram, N., Aytac, S., Aytac, M., Sam, N. ve Bilgel, N. (2012). Poverty, social exclusion, and life satisfaction: A study from Turkey. *Journal of Poverty*, 16(4), 375-391.
- Beiser, M. ve Hou, F. (2001). Language acquisition, unemployment and depressive disorder among Southeast Asian refugees: A 10-year study. *Social science & Medicine*, 53(10), 1321-1334.
- Bekteshi, V. ve Kang, S. W. (2020). Contextualizing acculturative stress among Latino immigrants in the United States: A systematic review. *Ethnicity & Health*, 25(6), 897-914.
- Benet-Martínez, V. ve Haritatos, J. (2005). Bicultural identity integration (BII): Components and psychosocial antecedents. *Journal of Personality*, 73(4), 1015-1050.
- Benson, M. ve O'Reilly, K. (2016). From lifestyle migration to lifestyle in migration: Categories, concepts and ways of thinking. *Migration Studies*, 4(1), 20-37.
- Berry, J. W. (1990) Acculturation and Adaptation: Health consequences of culture contact among circumpolar peoples. *Arctic Medical Resurch*, 49, 142-50.

- Berry, J. W. (2006). Acculturation: A conceptual overview. *Acculturation and parent-child relationships*, 13-32.
- Berry, J. W. (2006). Contexts of acculturation. *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, 27(42), 328-336.
- Berry, J. W. (2017). Theories and models of acculturation. *The Oxford Handbook of Acculturation and Health*, 10, 15-28.
- Blanquart, F., Gandon, S. ve Nuismer, S. L. (2012). The effects of migration and drift on local adaptation to a heterogeneous environment. *Journal of Evolutionary Biology*, 25(7), 1351-1363.
- Bloch, A. (2004). *Making it work: Refugee employment in the UK*. (2. Baskı). UK: Institute for Public Policy Research.
- Bloch, A. (2008). Refugees in the UK labour market: The conflict between economic integration and policy-led labour market restriction. *Journal of Social Policy*, 37(1), 21-36.
- Bollini, P., Pampallona, S., Wanner, P. ve Kupelnick, B. (2009). Pregnancy outcome of migrant women and integration policy: A systematic review of the international literature. *Social Science & Medicine*, 68(3), 452-461.
- Bratram, D., Poros, M. V. ve Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. Ankara: Hece Yayınları ve Dergileri.
- Brücker, H. ve Jahn, E. J. (2011). Migration and wage-setting: reassessing the labor market effects of migration. *Scandinavian Journal of Economics*, 113(2), 286-317.
- Careja, R. ve Emmenegger, P. (2012). Making democratic citizens: The effects of migration experience on political attitudes in Central and Eastern Europe. *Comparative Political Studies*, 45(7), 875-902.
- Connor, P. (2010). Explaining the refugee gap: Economic outcomes of refugees versus other immigrants. *Journal of Refugee Studies*, 23(3), 377-397.
- Cuesta, J., López-Noval, B. ve Niño-Zarazúa, M. (2024). Social exclusion concepts, measurement and a global estimate. *Plos One*, 19(2).
- Cummings, C., Pacitto, J., Lauro, D. ve Foresti, M. (2022). *Why people move: Understanding the drivers and trends of migration to Europe*. ODI.
- Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.

- Çelik, A. ve Çelik, M. Ş. A. Y. (2019). Psikolojik sağlamlığın gelişiminde koruyucu bir faktör olarak spor ve fiziksel aktivite. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 373-380.
- Dalgard, O. S., Dowrick, C., Lehtinen, V., Vazquez-Barquero, J. L., Casey, P., Wilkinson, G., . . . Odin, G. (2006). Negative life events, social support and gender difference in depression: A multinational community survey with data from the ODIN study. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 41, 444-451.
- De Haas, H. (2021). A theory of migration: The aspirations-capabilities framework. *Comparative Migration Studies*, 9(1), 8.
- De Haas, H., Castles, S. ve Miller, M. J. (2019). *The age of migration: International population movements in the modern world*. Londra: Bloomsbury Publishing.
- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma*. Ankara: Eflatun Basım Dağıtım Yayıncılık.
- Demir, S. A. (2021). Etiketleme teorisi çerçevesinde sosyal dışlanma ve salgın hastalıklar: Kovid-19 süreci ve damgalama. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 13-25.
- Demirci, M. ve Kırdar, M. G. (2023). The labor market integration of Syrian refugees in Turkey. *World Development*, 162, 106138.
- Denckla, C. A., Cicchetti, D., Kubzansky, L. D., Seedat, S., Teicher, M. H., Williams, D. R., . . . Koenen, K. C. (2020). Psychological resilience: An update on definitions, a critical appraisal and research recommendations. *European Journal of Psychotraumatology*, 11(1), 1822064.
- Doğan, T. (2015). Kısa psikolojik sağlamlık ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.
- Dow, H. D. (2011). The acculturation processes: The strategies and factors affecting the degree of acculturation. *Home Health Care Management & Practice*, 23(3), 221-227.
- Düzel, B. ve Alış, S. (2018). Düzensiz göçle gelen Suriyeli mülteci çocuklar bağlamında Türkiye'de refakatsiz göçmen çocukların durumu ve başlıca risklerin değerlendirilmesi. *Asia Minor Studies*, 6.
- Dyxhoorn, J., Osborn, D., Fischer, L., Troy, D., Kirkbride, J. B. ve Walters, K. (2024). Measuring social exclusion and its distribution in England. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 59(1), 187-198.

- Ertan, K. A. ve Ertan, B. (2017). Türkiye'nin göç politikası. *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*, 1(2), 7-39.
- Fazel, M., Wheeler, J. ve Danesh, J. (2005). Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees resettled in western countries: A systematic review. *The Lancet*, 365(9467), 1309-1314.
- Fikretoglu, D. ve McCreary, D. R. (2012). *Psychological resilience*. Toronto: Defence R&D Canada.
- Fletcher, D. ve Sarkar, M. (2013). Psychological resilience. *European Psychologist*.
- Gemici, E. ve Çatal, S. (2019). Göç ve çokkültürlülük. *Anadolu Strateji Dergisi*, 1(1), 51-60.
- Ghosh, B. (2018). *Refugee and mixed migration flows: Managing a looming humanitarian and economic crisis*. Berlin: Springer.
- Gizir, C. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3(28), 113-128.
- Harms, C., Pooley, J. A. ve Cohen, L. (2017). The protective factors for resilience scale (PFRS): Development of the scale. *Cogent Psychology*, 4(1), 1400415.
- Hatıplı, M. (2019). Boyut ve etkenleriyle sosyal dışlanmanın yoksullukla karşılaştırmalı ilişkisi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 39-77.
- Haydar, E. (2018). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de yaşanan göçler ve etkileri. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2018(1), 16-27.
- Hoban, D. (2019). *Yoksulluk ve sosyal dışlanmanın boyutları: İstanbul-Küçükçekmece örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Hoerder, D. (2015). From immigration to migration systems: new concepts in migration history. içinde *Teaching American History in a Global Context*, 191-196. Londra: Routledge.
- Hou, F. ve Beiser, M. (2006). Learning the language of a new country: A ten-year study of English acquisition by South-East Asian refugees in Canada. *International Migration*, 44(1), 135-165.
- İnan, C. E. (2016). Türkiye'de göç politikaları: İskân kanunları üzerinden bir inceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 10-33.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., Jaakkola, M. ve Reuter, A. (2006). Perceived discrimination, social support networks, and psychological well-being among three immigrant groups. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37(3), 293-311.

- Jehoel-Gijsbers, G. (2007). Explaining social exclusion: A theoretical model tested in the Netherlands. *The Netherlands Institute for Social Research/The Hague*.
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye'nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*, 1(3), 30-35.
- Kapur, D. (2014). Political effects of international migration. *Annual Review of Political Science*, 17, 479-502.
- Kara, P. ve Korkut, R. (2010). Türkiye'de göç, iltica ve mülteciler. *Türk İdare Dergisi*, 467(1), 153-162.
- Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3(26), 129-142.
- Karasu, M. A. (2018). Türkiye'ye yönelik dış göçler, Suriyeli sığınmacı göçü ve etkileri. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 14(1), 21-41.
- Karataş, K. & Ayyıldız, A. (2021). Bugünün Türkiye'sinde göç gerçeği: Küresel hareketliliğin neresindeyiz?. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2).
- Karataş, K. ve Baloğlu, M. (2018). Kültürleşme stresi kısıracındaki Suriyeli öğrenciler. *Turkish Studies*, 13, 27.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). Suriye savaşı nedeniyle yaşanan göçün ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri: Batman örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
- Keleş, F. B. (2020). *Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye'de kültürlenme düzeyleri, kültürleşme stresleri ve kolektif benlik saygıları arasındaki ilişkiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tez, Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Keskin, B. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığı ile Psikolojik Sağlamlık ve Bilinçli Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa).
- Khawaja, N. G. ve Milner, K. (2012). Acculturation stress in South Sudanese refugees: Impact on marital relationships. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(5), 624-636.
- Kim, J., Suh, W., Kim, S. ve Gopalan, H. (2012). Coping strategies to manage acculturative stress: Meaningful activity participation, social support, and positive emotion among Korean immigrant adolescents in the USA. *International journal of qualitative studies on health and well-being*, 7(1), 18870.

- Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. G., Guzder, J., . . . Pottie, K. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: General approach in primary care. *Cmaj*, 183(12), E959-E967.
- Kosinsiki, L. A. ve Prothero, R. M. (2023). Introduction: The study of migration. İçinde *People on the Move*. Londra: Routledge, 1-18.
- Kristiansen, M., Mygind, A. ve Krasnik, A. (2007). Health effects of migration. *Danish medical bulletin*, 54(1), 46-47.
- Kronauer, M. (2019). 'Social exclusion' and 'underclass'-new concepts for the analysis of poverty. In *Empirical poverty research in a comparative perspective*. Londra: Routledge, 51-76.
- Kumpikaite, V. ve Zickute, I. (2012). Synergy of migration theories: Theoretical insights. *Inžinerinė ekonomika*, 23(4), 387-394.
- Kunuroğlu, F., Van De Vijver, F. J. ve Yağmur, K. (2021). Stigmatization of Turkish return migrants in Turkey. *Turkish Studies*, 22(1), 74-97.
- Kuo, B. C. (2014). Coping, acculturation, and psychological adaptation among migrants: a theoretical and empirical review and synthesis of the literature. *Health Psychology and Behavioral Medicine: An Open Access Journal*, 2(1), 16-33.
- Labonté, R. N., Hadi, A. ve Kauffmann, X. E. (2012). Indicators of social exclusion and inclusion: A critical and comparative analysis of the literature. *Population Health Improvement Research Network*.
- Lazarus, R. S. ve Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Berlin: Springer Publishing Company.
- Mardin, D., Özvarış, Ş. B., Sakarya, S., Kayı, İ., Gürsoy, G., Yukarıkır, N. ve Başpınar, A. (2020). Covid-19 sürecinde Türkiye'de göçmen ve mültecilerin durumu. *Sağlık ve Toplum*, 2, 112-8.
- McLaren, L. M. (2003). Anti-immigrant prejudice in Europe: Contact, threat perception, and preferences for the exclusion of migrants. *Social forces*, 81(3), 909-936.
- McLeman, R. (2016). Conclusion: Migration as adaptation: Conceptual origins, recent developments, and future directions. *Migration, risk management and climate change: Evidence and policy responses*, 213-229.
- Mukherjee, S. ve Kumar, U. (2016). Psychological resilience: A conceptual review of theory and research. *The Routledge international handbook of psychosocial resilience*, 3-12.

- Neighbors, H. W., Caldwell, C., Williams, D. R., Nesse, R., Taylor, R. J., Bullard, K. M., . . . Jackson, J. S. (2007). Race, ethnicity and the use of services for mental disorders: Results from the National Survey of American Life. *Archives of general psychiatry*, 64(4), 485-494.
- Nguyen, C. H. (2022). Reasons for migration among Vietnamese professional migrants in Australia. *Migration and Development*, 11(3), 1144-1161.
- Noh, S. ve Kaspar, V. (2003). Perceived discrimination and depression: Moderating effects of coping, acculturation, and ethnic support. *American journal of public health*, 93(2), 232-238.
- Nurdoğan, A. K. ve Şahin, M. (2019). Türkiye'ye yönelen uluslararası göç işsizliğin bir nedeni mi?. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 2201-2223.
- Oktan, V., Odacı, H. ve Çelik, Ç. B. (2014). Psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlamlığın yordanmasındaki rolünün incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Oppedal, B., Ramberg, V. ve Røysamb, E. (2020). The asylum-process, bicultural identity and depression among unaccompanied young refugees. *Journal of Adolescence*, 85, 59-69.
- Özyürek, A., Kapçı, P. E. ve Yılcı, S. (2019). Farklı yaş grubundan bireylerin Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin durumu hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 56-69.
- Pickren, W. E. (2018). Light through a cultural lens: Decolonizing the history of psychology and resilience. içinde *The challenges of cultural psychology*. Londra: Routledge, 220-236.
- Pîrvu, R. ve Axinte, G. (2012). Return migration—reasons, consequences and benefits. *Annals of the University of Petroşani. Economics*, 12(4), 193-202.
- Rabe, B. ve Taylor, M. P. (2012). Differences in opportunities? Wage, employment and house-price effects on migration. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 74(6), 831-855.
- Rawal, N. (2008). Social inclusion and exclusion: A review. *Dhaulagiri Journal of Sociology and Anthropology*, 2, 161-180.
- Resmî Gazete (2016). Geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma izinlerine dair yönetmelik. *Tarih*, 15(1).

- Rudmin, F. (2009). Constructs, measurements and models of acculturation and acculturative stress. *International Journal of Intercultural Relations*, 33(2), 106-123.
- Sağır, Z. (2020). Kültürleşme, dini başa çıkma ve yaşam memnuniyeti: Türkiye’de yaşayan yabancı öğrenciler üzerine nicel bir araştırma. *Kilitbahir*, (17), 5-37.
- Saharso, S. (2019). Who needs integration? Debating a central, yet increasingly contested concept in migration studies. *Comparative Migration Studies*, 7(1), 1-3.
- Sandal, E. K., Hançerkıran, M. ve Tıraş, M. (2016). Türkiye'deki Suriyeli mülteciler ve Gaziantep ilindeki yansımaları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(2).
- Sandhu, D. S. ve Asrabadi, B. R. (1994). Development of an acculturative stress scale for international students: Preliminary findings. *Psychological Reports*, 75(1), 435-448.
- Sarkar, M. ve Fletcher, D. (2014). Psychological resilience in sport performers: A review of stressors and protective factors. *Journal of Sports Sciences*, 32(15), 1419-1434.
- Schlechter, P., Rodriguez, I. M., Morina, N., Knausenberger, J., Wilkinson, P. O. ve Hellmann, J. H. (2021). Psychological distress in refugees: The role of traumatic events, resilience, social support, and support by religious faith. *Psychiatry Research*, 304, 114121.
- Schmitt, M. T., Branscombe, N. R., Postmes, T. ve Garcia, A. (2014). The consequences of perceived discrimination for psychological well-being: A meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 140(4), 921.
- Schwarz, S. (2018). Resilience in psychology: A critical analysis of the concept. *Theory & Psychology*, 28(4), 528-541.
- Schweitzer, R., Melville, F., Steel, Z. ve Lacherez, P. (2006). Trauma, post-migration living difficulties, and social support as predictors of psychological adjustment in resettled Sudanese refugees. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 40(2), 179-187.
- Sijbrandij, M., Acarturk, C., Bird, M., Bryant, R. A., Burchert, S., Carswell, K., . . . Cuijpers, P. (2017). Strengthening mental health care systems for Syrian refugees in Europe and the Middle East: Integrating scalable psychological interventions in eight countries. *European Journal of Psychotraumatology*, 8(2), 1388102.

- Sisto, A., Vicinanza, F., Campanozzi, L. L., Ricci, G., Tartaglini, D. ve Tambone, V. (2019). Towards a transversal definition of psychological resilience: A literature review. *Medicina*, 55(11), 745.
- Smith, B. W., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P. ve Bernard, J. (2008). The brief resilience scale: Assessing the ability to bounce back. *International Journal of Behavioral Medicine*, 15, 194-200.
- Stanley, J. R. (2011). Social exclusion. içinde *New perspectives and methods in transport and social exclusion research*. Emerald Group Publishing Limited, 27-43.
- Stewart, M. J. (2014). Social support in refugee resettlement. *Refuge and resilience: Promoting resilience and mental health among resettled refugees and forced migrants*, 91-107.
- Sürüel, T. (2008). *Göç ve sosyal dışlanma ilişkisinin sosyal politika açısından analizi (İstanbul Sultanbeyli örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Şeker, B. D. (2015). Göç ve uyum süreci: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. içinde *Göç ve uyum*. 9-21. London: Transnational Press.
- Şeker, B. D. (2022). Suriyeli gençlerin eğitim sürecinde kültürleşme deneyimleri. *Göç Dergisi*, 9(3), 345-358.
- Şimşek, D. (2019). Türkiye'de Suriyeli mülteci entegrasyonu: Zorlukları ve olanakları. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 172-187.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. (6. Baskı). Boston: Pearson.
- Tamer, M. (2020). Göç, göçün nedenleri ve uluslararası göç üzerine kavramsal bir analiz. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(60), 2808-2818.
- Tartanoğlu, A. G. Ş. (2010). Sosyal dışlanma: Küreselleşme perspektifinden bir kavramsallaştırma çabası. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (42), 1-13.
- Tilbe, F. K. ve Tilbe, A. (2023). Fransa'daki afrikalı göçmenlerde sosyal dışlanma ve göçmen hareketi: Athena filmi bağlamında bir inceleme. *Journal of Economics*, 8(22), 885-899.
- Tuncel, G. ve Ekici, S. (2019). Göçün siyasal etkisi: Suriyeli göçmenlerin Türkiye siyasetine etkisi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 48-72.
- UNHCR (2024). UNHCR Türkiye- Mülteci ve sığınmacılar için yardım. Erişim Tarihi: 31.08.2024 URL: https://help.unhcr.org/turkiye/tr/?gad_source=1&gclid=

CjwKCAjwxNW2BhAkEiwA24Cm9GZZYfXjQbGxsi7235b-

UAhKgeW3hzsMqyuRwD2j-KEA00IP_CyxCBoCNHQQAvD_BwE

- Ünsal, A. (2019). Uluslararası göç kavramı ve uluslararası göçün ülke ekonomileri üzerinde muhtemel etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (18), 53-65.
- Vella, S. L. C. ve Pai, N. B. (2019). A theoretical review of psychological resilience: Defining resilience and resilience research over the decades. *Archives of Medicine and Health Sciences*, 7(2), 233-239.
- Vella, S. L. C. ve Pai, N. B. (2019). A theoretical review of psychological resilience: Defining resilience and resilience research over the decades. *Archives of Medicine and Health Sciences*, 7(2), 233-239.
- Ward, C. ve Kennedy, A. (1994). Acculturation strategies, psychological adjustment, and sociocultural competence during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, 18(3), 329-343.
- Wickramasinghe, A. A. I. N. ve Wimalaratana, W. (2016). International migration and migration theories. *Social Affairs*, 1(5), 13-32.
- Yakushko, O. (2010). Stress and coping strategies in the lives of recent immigrants: A grounded theory model. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 32, 256-273.
- Yeh, C. J. ve Inose, M. (2003). International students' reported English fluency, social support satisfaction, and social connectedness as predictors of acculturative stress. *Counselling Psychology Quarterly*, 16(1), 15-28.
- Yeh, C. J. ve Wang, Y. W. (2000). Asian American coping attitudes, sources and practices: Implications for indigenous counseling strategies.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.
- Yılmaz, E. ve Günay, G. (2022). Göçmenler ve göçmen ailelerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin bir değerlendirme. *Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-19.
- Zafer, A. B. (2016). Göç çalışmaları için bir anahtar olarak “kültürleşme” kavramı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(30), 75-92.
- Zhanadilova, A. (2018). Farklı kuramlar çerçevesinde uluslararası göç sorunu. *Muhakeme Dergisi*, 1(2), 116-122.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

1-Cinsiyetiniz :	Kadın ()	Erkek ()
2-Yaşınız:		
3-Medeni Durum :	Evli ()	Bekar ()
4-Evinizde kaç kişi yaşıyor:		
5-Kaç çocuğunuz var:		
6-Eğitim Durumu:	Eğitimi Yok ()	İlkokul () Lise () Üniversite()
7-Çocukluğunuzda evinizde Ana dilinizden başka dil kullanılıyor mu?		
() Evet () Hayır		
8-Kaç yıldır Türkiye’de Yaşamaktasınız?		
.....yıldır.		
9-Çalışıyormusunuz?		
Kendi Mesleğim ()	Farklı Meslek ()	
10-Ülkenizde ikamet ettiğiniz yerleşim birimi:	() Şehir () Kasaba	() Köy

Ek 2. Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği

	Hiç uygun değil	Uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamen uygun
1. Sıkıntılı zamanlardan sonra kendimi çabucak toparlayabilirim.	1	2	3	4	5
2. Stresli olayların üstesinden gelmekte güçlük çekerim.	1	2	3	4	5
3. Stresli durumlardan sonra kendime gelmem uzun zaman almaz.	1	2	3	4	5
4. Kötü bir şeyler olduğunda bunu atlatmak benim için zordur.	1	2	3	4	5
5. Zor zamanları çok az sıkıntıyla atlatırım.	1	2	3	4	5
6. Hayatımdaki olumsuzlukların etkisinden kurtulmam uzun zaman alır.	1	2	3	4	5

Ek 3. Kültürleşme Stresi Ölçeği

		Kesinlikle bana uygun değil	Bana biraz uygun değil	Karasızım	Bana biraz uygun	Kesinlikle bana uygun
1.	Vatan hasreti çekmek bana sıkıntı veriyor.	1	2	3	4	5
2.	Yeni yiyeceklere alışmaktan rahatsızlık duyuyorum.	1	2	3	4	5
3.	Sosyal ortamlarda olduğumdan farklı şekilde davranıyorum.	1	2	3	4	5
4.	İnsanlar kültürel değerlerime alaycı davrandıklarında kendimi dışlanmış hissediyorum.	1	2	3	4	5
5.	Türkçe konuşurken kendimi gergin hissediyorum.	1	2	3	4	5
6.	Yabancı bir çevrede yaşadığım için mutsuz hissediyorum.	1	2	3	4	5
7.	Farklı bir kültürden olduğum için kişisel güvenliğimden endişe duyuyorum.	1	2	3	4	5
8.	Sosyal etkinliklere katılmak beni endişelendiriyor.	1	2	3	4	5
9.	İnsanların bana karşı ön yargılı olduklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
10.	Ailemi ve arkadaşlarımı arkamda bıraktığım için kendimi suçlu hissediyorum.	1	2	3	4	5
11.	Birçok fırsatı yakalamam engelleniyor.	1	2	3	4	5
12.	Halkımın değersiz görülmesi beni sinirlendiriyor.	1	2	3	4	5
13.	Ülkemden göç ettikten sonra daha fazla baskıyla karşılaştım.	1	2	3	4	5
14.	Burada eşit olmayan bir muameleye maruz kaldığımı düşünüyorum.	1	2	3	4	5
15.	Bazı etnik gruplardaki insanlar, bana karşı nefretlerini sözel olmayan bir şekilde gösteriyorlar.	1	2	3	4	5
16.	İnsanlar kültürel değerlerimi anlamadıklarında bu durum beni üzüyor.	1	2	3	4	5
17.	Hak ettiğimi düşündüğüm şeylerden mahrum ediliyorum.	1	2	3	4	5
18.	Diğer insanların üzerimde oluşturduğu korkudan dolayı sık sık taşınıyorum.	1	2	3	4	5
19.	Kültürel geçmişimden dolayı kendimi aşağı düzeyde hissediyorum.	1	2	3	4	5
20.	Diğer insanlar benim kültürel değerlerimi beğenmediklerinde kendimi dışlanmış hissediyorum.	1	2	3	4	5

Ek 3. (Devamı).

21.	Kendi ülkemi ve ülkenin insanlarını özlüyorum.	1	2	3	4	5
22.	Yeni kültürel değerlere uyum sağlamaya çalışırken kendimi rahatsız hissediyorum.	1	2	3	4	5
23.	Kendi insanlarımla ayrımcılığa maruz kaldığımı hissediyorum.	1	2	3	4	5
24.	Bulunduğum ülkedeki insanlar benden nefret ettiklerini hareketleriyle gösteriyorlar.	1	2	3	4	5
25.	Kendi kültürel geçmişimden dolayı toplum içindeki statümüm alt düzeyde olduğun hissediyorum.	1	2	3	4	5
26.	İrkim nedeni ile bana farklı davranıldı.	1	2	3	4	5
27.	Burada kendimi güvende hissetmiyorum.	1	2	3	4	5
28.	Kendimi bu topluma ait hissetmiyorum.	1	2	3	4	5
29.	Dış görünüşümden dolayı dışlandığımı hissediyorum.	1	2	3	4	5
30.	Halkımın yaşadığı sorunları görünce kendimi üzgün hissediyorum.	1	2	3	4	5
31.	Diğer etnik gruplardan korktuğum için kendimi ön plana çıkarmıyorum.	1	2	3	4	5
32.	Etnik kökenimden dolayı bazı insanlar benimle iletişim kurmak istemiyor.	1	2	3	4	5
33.	Farklı etnik gruplardaki bazı insanlar benden nefret ettiklerini konuşmaları ile gösteriyorlar.	1	2	3	4	5
34.	Burada farklı bir yaşam tarzım olduğu için kendimi suçlu hissediyorum.	1	2	3	4	5
35.	Akrabalarımı geride bıraktığım için kendimi üzgün hissediyorum.	1	2	3	4	5
36.	Burada mı kalacağım yoksa geri mi döneceğim, karar veremediğim için geleceğimden endişe duyuyorum.	1	2	3	4	5

Ek 4. Sosyal Dışlanma Ölçeği

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ MADDELERİ OKUYUNUZ VE SİZİ EN İYİ İFADE EDEN CEVABI İŞARETLEYİNİZ. CEVABINIZ İÇİN ÇOK DÜŞÜNMEYİNİZ, AKLINIZA İLK GELEN EN DOĞRUSU OLACAKTIR	Hiçbir zaman	Ara sıra	Nadir	Sık sık	Her zaman
1. Su, elektrik, gaz, telefon gibi zorunlu ödemelerimi güçlükle yaparım.					
2. Ödenmemiş faturalarım vardır.					
3. Maddi durumum hakkında endişelenirim.					
4. Gelirimi giderimle denkleştirmeyi 2 yıl öncesine kıyasla daha zor buluyorum.					
5. Buzdolabı, TV, çamaşır makinesi eskiyince veya bozulursa kolayca yenisini alırım.					
6. Temel ihtiyaçlarımı (yemek, giyecek vb) karşılayamam.					
7. Derneklere üye olmak isterim ancak üyelik aidatı beni düşündürür.					
8. Benim için, kredi almak zordur.					
9. Kamu kurumlarında (hastane, vergi dairesi, nüfus müdürlüğü vb.) kötü muamele ile karşılaşırım.					
10. Kamu kurumlarında (hastane vb) randevu ve tedavi isteklerim çok uzak sürelerle verilir.					
11. Kamu kurumlarında (hastane, vergi dairesi, nüfus müdürlüğü vb.) sorun yaşarım.					
12. Kredi ve sigorta müracaatların reddedilir.					
13. Yararıma olacak uygulamalar hakkım olduğu halde sonlandırılır veya hakkım hiç verilmez.					
14. Yaşadığım çevrede olaylar çıkar.					
15. İki yıl içerisinde başka bir yere taşınmayı düşünüyorum.					
16. Yeni bir ev bulmam uzun sürdü ya da uzun sürebilir.					
17. Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri iyi değildir.					
18. Yaşadığım çevrede kendimi güvende hissetmem					
19. Evde tek başına olmaktan korkarım					
20. Yaşadığım çevrede gürültü vardır					
21. Yaşadığım çevre kirlidir.					
22. Kendimi toplumdan dışlanmış hissedirim.					
23. Eğlenmek için ev dışında faaliyetlere katılırım.					
24. Sosyal ilişki kurabileceğim kişi sayısı çok azdır.					
25. Çok sayıda arkadaşım vardır.					
26. Arkadaşlarımla toplanmayı, birlikte vakit geçirmeyi severim.					
27. Sırlarımı paylaşabileceğim arkadaşlarım yoktur, ya da çok azdır.					
28. Arkadaşlarımdan çok az sosyal destek görürüm					
29. Diğer insanlarla olan ilişkilerimde sorun yaşarım.					

Ek 4. (Devamı).

30. Sağlık sorunlarım nedeniyle diğer insanlarla olan ilişkilerimde sorun yaşıyorum.					
31. Arkadaşımdan yararına olacaksa yalancı şahitlik yaparım					
32. Yakalanmadığım sürece kanunları çiğnemek sorun değildir					
33. Ücretli olarak çalışanların ek bir işte daha çalışmalarını uygun karşılarım					
34. İşsizlik parası veya sosyal yardım parası alanların ek iş yapmalarını uygun karşılarım.					
35. Başkalarının emekli veya sigorta karnelerini kullanarak ücretsiz muayene olunmasını veya ilaç alınmasını uygun karşılarım.					

ETİK KURUL KARARI

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : E-95674917-108.99-215248

Konu : Etik Kurul Onay

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Gülin YAZICI ÇELEBİ

"TÜRKİYE'DE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYAL DIŞLANMA DÜZEYLERİ İLE KÜLTÜRLEŞME STRESLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK DÜZEYLERİNİN ARACILIK ETKİSİNİN İNCELENMESİ " konulu etik kurul başvurunuz; Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 25/10/2023 tarih ve 2023/5 sayılı toplantısında görüşülmüş olup; projenin yürürlükteki mevzuata uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir. Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Günay ÇAKIR
Kurul Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

Betül TAŞ, İlköğretim ve ortaöğretimi Atatürk İlkokulunda tamamladım. Lise ise Gümüşhane lisesinde bitirdim. Üniversite eğitimimi 2010-2014 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde tamamladım. 2021 yılında Gümüşhane Üniversitesinde Yüksek Lisans eğitimine başladım. 2015 yılında Gümüşhane de Bahçeşehir kolejinde 6 yıl çalıştım. Milli Eğitim Bakanlığı ataması ile 2022 yılından itibaren İstanbul ilinde Esenyurt ilçesinde Fevzi Danış İlkokulunda Sınıf Öğretmeni olarak çalışmaktayım. Ankara Kızılca hamamda Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar için Kapsayıcı Eğitim Destekleme Projesi (PİKTES) kapsamında 14.10.2024-18.10.2024 tarihlerinde “Kapsayıcı Eğitim Ve Sosyal Uyum” eğitimi aldım. Orta derece de İngilizce bilmekteyim.